

LICHAMELIJKE *opvoeding*

NUMMER 11 Jaargang 103 | december 2015

MAGAZINE

TOPIC

Passend onderwijs (een jaar later)

BIJZONDER HOOGLERAAR
KRISTINE DE MARTELAER

Contributieregeling

Studiedag speciaal en praktijkonderwijs

kvlo.nl

KVLO

Topic

Passend onderwijs (een jaar later)

Elk kind een passende plek in het onderwijs, waarbij de mogelijkheden van het kind bepalend zijn: een van de uitgangspunten van de 'Wet Passend Onderwijs' die ruim een jaar geleden is ingevoerd. In dit topic kijken collega's terug op dit jaar, waarin de meesten gemerkt hebben dat de diversiteit van de groepen toeneemt. Ely Bagerman stelt zich daarbij de vraag of hij zijn les om de hulpvragen heen moet bouwen of dat hij zijn les plant en de verschillende hulpvragen erin laat passen. Praktische tips voor de omgang met deze verschillende hulpvragen komen terug in het praktijkartikel van Cees Bertijn. Voor de VO-school van Cees Gouw betekent passend onderwijs dat de leerlingen het beste uit zichzelf kunnen halen. Wim Ludeke (voorzitter PO Raad) vraagt hiervoor geduld. Eén jaar na invoering is nog vrij kort ...

Topic

- 4** Is er passend ooms voor ieder kind?
Nynke Tjeerdstra

- 7** Passend onderwijs en het gebrek aan geduld
Wim Ludeke

- 10** Passend onderwijs, pas op de plaats?
Marit Dopheide

- 14** Heeft impliciet leren een plek in de gymles? (3)
Floor van Boxtel

- 24** S(c)ool on wheels
Celine van Oosterhout

- 26** Passend onderwijs een jaar later
Ely Bagerman

- 28** Groepsdynamiek in de gymzaal
Erik Ouwerkerk

- 32** Verrassend en passend
Cees Bertijn

- 38** Ruimte voor Talent
Cees Gouw

Praktijk

- 21** Tchoukbal interessant voor onderwijs (2)
Redactie Maarten Massink

- 24** S(c)ool on wheels
Celine van Oosterhout

- 26** Passend onderwijs een jaar later
Ely Bagerman

- 28** Groepsdynamiek in de gymzaal
Erik Ouwerkerk

- 32** Verrassend passend
Cees Bertijn

4

21

En verder

- 42** Blariacumcollege beklimt Alpe d'Huez
Gerard Jacobs

- 46** Interview met Kristine De Martelaer

Rubriek

- 3 Voorwoord
- 19 Boeken
- 20 Recht
- 37 Onderwijs
- 44 Schoolsport
- Sportiefste VO-school
- 49 Column Mery Graal
- 50 Van het bestuur
- Contributieregeling
- 53 Scholing
- 54 Nieuws

Fotograaf cover: Nynke Tjeerdstra

Colofon Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Monique van Ark, Hilde Bax, Peter Barendse, Berend Brouwer (VZ), Jan Faber, Harold Hofenk, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Gerda Op het Veld, Sebastiaan Platvoet en Herman Verveld. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnementen: Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 5,- (excl. verzendkosten). Iedere week verschijnt er een digitale nieuwsbrief. Aanmelden via www.kvlo.nl. Verschijningsdata: zie www.kvlo.nl. Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com. Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel. Vormgeving en opmaak: FIZZ Marketing en communicatie, Meppel. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

VOORWOORD

Justin

Een paar jaar geleden schreef ik over Justin, een jongen met spina bifida aan wie ik jaren in de fysiotherapiepraktijk een bijdrage aan zijn motorische ontwikkeling heb mogen geven. Op de school hoeft hij niet mee te doen aan gym want de leraar vindt dit maar moeilijk en heeft er ook geen opleiding voor gehad. De fysio bracht uitkomst en mijn MRT-opleiding kwam me goed van pas. Inmiddels is hij zestien, zit goed in zijn vel, heeft zich sterk ontwikkeld en loopt stage.

In de achtste voortgangsrapportage Passend onderwijs van 7 december 2015, schrijft staatssecretaris Dekker 'het terugdringen van (onnodige) bureaucratie is één van de doelstellingen van passend onderwijs'. Het woordje onnodig staat tussen haakjes geschreven, met andere woorden er bestaat dus ook iets als nodige bureaucratie..... Ouders van kinderen met een zorgvraag willen zo snel mogelijk weten op welke manier hun kind het juiste onderwijs kan krijgen. Het opstellen van een zorgplan helpt hen hierbij omdat er meer is dan naar school gaan. Ook voor de ouders is het belangrijk te weten op welke manier hun kind op school benaderd wordt zodat zij hierop ook thuis kunnen inspelen. Maar welke structuur er wordt gekozen, het is de leraar of leraar voor de klas die voor het kind ongelooflijk belangrijk is. De vertrouwensband tussen de leraar en de leerling is mede bepalend voor het verloop van de ontwikkeling van het kind. De leraar heeft hierin een heel belangrijke taak en de bijdrage van lichamelijke opvoeding kan bepalend zijn. Collega's, werkzaam in het speciaal onderwijs weten dat als geen ander. Maar met de uitvoering van de doelstellingen van het passend onderwijs, krijgen leraren LO meer kinderen in hun klas die een andere aanpak nodig hebben. Dat vereist maatwerk en vooral kennis van zaken over het aanbieden van gedifferentieerde lesarrangementen. Het is gemakkelijk opgeschreven maar vergt veel vakmanschap. In de opleidingen en nascholingsprogramma's komt meer en meer aandacht voor passend onderwijs in de gymles. Er zijn prachtige voorbeelden in Nederland hoe er wordt gewerkt en welk lesmateriaal er is en wordt ontwikkeld. In dit nummer wordt hierop ingegaan.

En de kinderen zelf? Die vinden het heerlijk om naar gym te gaan! We hebben een heel mooi vak, waar het omgaan met verschillen als normaal wordt gezien. En verkijk je niet op de leerlingen zelf. Ze weten heel goed dat het ene kind anders is dan het andere, alleen maken ze er minder een probleem van, net zo min als de gymleraar dat doet. Misschien is dat wel een mooie kerstboodschap: 'ik accepteer wie je bent, je hoort erbij en ik wil je ogen zien stralen!'

Die stralende ogen heb ik bij Justin vanaf het eerste begin gezien. We hebben met elkaar aan zijn motorische ontwikkeling gewerkt; hij voelt zich sterker en zekerder.

We hebben een mooi vak!

Jan Rijpstra

3

Is er passend onderwijs voor ieder kind?

De herinnering van mijn snuffelstage liet mij niet los en zo ben ik de vraag, 'In hoeverre is er een ondergrens in het speciaal onderwijs (cluster 3) met betrekking tot het aannemen van leerlingen?' gaan onderzoeken. Ik heb veel overhoop gehaald en veel benoemd, maar het ging me vooral om de ondergrens. In dit artikel zal ik de rode draad weergeven. Naar mijn mening is het een relevant onderzoek voor ons als bewegingsonderwijzers, nu passend onderwijs kersvers is ingevoerd. Je gaat stilstaan bij wie wel en wie niet recht op (speciaal) onderwijs hebben en hoe dat dan moet worden vormgegeven.

TEKST EN FOTO'S NYNKE TJEERDSTRA

Als vierdejaars student wordt er van je verwacht dat je je studie beëindigt met een masterpiece. Een onderzoek op hbo-niveau. Het feit dat ik me met een interessant en actueel onderwerp bezig wilde houden en de combinatie van mijn eindstage op het voortgezet speciaal onderwijs de Twijn in Zwolle, een cluster 3 school, zorgde ervoor dat ik stilstond

ik was oprecht verbaasd dat deze kinderen naar school gingen

bij mijn eerste ontmoeting op de Twijn. Dit was met leerlingen van het uitstroomprofiel 'dagbesteding'. Ik was er van overtuigd dat ik niks met 'gehandicapte' leerlingen wilde doen, maar deze leerlingen lieten mij een pas op de plaats maken en ik was oprecht verbaasd dat deze kinderen naar school gingen. Wat deden ze nou eigenlijk in de gymles? Er was naar mijn mening geen sprake van bewegingsonderwijs, zo laagdrempelig in mijn ogen. Ik werd toch getriggerd en zo belandde ik voor mijn eindstage op de Twijn.

Opzet onderzoek

Een gesprek met Wim Ludeke (voorzitter van het College van Bestuur Stichting De

Onderwijsspecialisten) bracht de zaak al wat meer aan het rollen en gaf me inzicht in hoe de overheid te werk gaat. Ik heb eerst de oorsprong en ontwikkeling van het speciaal onderwijs onderzocht. Vervolgens heb ik gekeken of passend onderwijs het antwoord op mijn vraag zou zijn, met name vanuit het oogpunt of de betreffende leerlingen wettelijk en financieel onder zorg of onderwijs vallen.

Zoektocht naar een ondergrens

Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sander Dekker, verklaart in meerdere kamerbrieven voor te willen staan dat zoveel mogelijk kinderen onderwijs kunnen volgen. Dit wordt dus landelijk ondersteund en gewenst. Maar ook op Europees niveau wordt gezegd dat ieder kind recht op onderwijs heeft. Dit is te vinden in het Europees Verdrag voor Rechten van de Mens. Daarin wordt verklaard dat ieder kind het recht en kans heeft om zich te ontwikkelen. Dit betekent dat er geen kind geweerd mag worden van het onderwijs, wat tot gevolg heeft dat er geen ondergrens in het onderwijs mag zijn. Dit maakt onderwijs voor een ieder mogelijk.

Maar is het ook haalbaar dat ieder kind onderwijs volgt? Sommige kinderen zullen misschien beter op hun plek zitten op een dagbesteding. EMB-leerlingen (ernstig meervoudig beperkt) die in het onderwijs terecht komen, zullen niet op het regulier onderwijs geplaatst kunnen worden. Hiervoor is hun zorgvraag te groot

en een reguliere school heeft niet de middelen om dat voor elkaar te krijgen. Deze leerlingen zullen terecht komen op het (V)SO binnen de uitstroom 'dagbesteding'. De uitstroom 'dagbesteding' is echter niet ingericht als een dagbesteding, maar het bereidt leerlingen wel zo goed mogelijk voor op dagbesteding. De uitstroom heeft als doel om alle leerlingen te laten ontwikkelen op eigen niveau. Het is wettelijk vastgelegd dat een (V)SO school een ontwikkelingsperspectiefplan opstelt voor iedere leerling.

Dagbesteding of onderwijs?

Wanneer een leerling de school verlaat en terecht komt op een dagbesteding, dan zijn er verschillende vormen van dagbesteding te vinden. Dagbesteding is te vinden in drie vormen: arbeidsmatige dagbesteding, taak- of activiteitgerichte dagbesteding en belevingsgerichte dagbesteding. De niet arbeidsmatige gerichte dagbestedingen richten zich op recreatie en/of onderwijs. Arbeidsmatige activiteiten zijn vooral gericht op het maken van producten die kunnen worden verkocht of het leveren van diensten.

De leerlingen binnen het uitstroomprofiel zijn verschillend wat hun mogelijkheden betreft. Het onderwijs moet zo goed mogelijk op maat

gemaakt worden. Ondersteuners moeten erachter zien te komen wat een leerling wel en niet kan. Daartegenover wordt dan gezet wat een leerling moet kunnen als hij uitstroomt. Het verschil tussen wat een leerling al kan en nog moet leren wordt het onderwijsaanbod, dat wordt vorm gegeven in een transitieplan. Even een klein voorbeeldje: Karin, een leerling die geen diepte ziet, wordt vaak zomaar overvallen door een epilepsie aanval en loopt daarom met helm rond, beweegt zich nooit vrij en alleen door de zaal. Altijd met iemand aan de hand. Ze kan niet over obstakels heen en blijft

De leerlingen binnen het uitstroomprofiel zijn verschillend wat hun mogelijkheden betreft

dan stokstijf staan. Ze weet niet wat te doen en stelt zich volledig afhankelijk van haar begeleider op. Je kunt haar nooit alleen laten, dan verzet ze geen stap. Wil ze naar dagbesteding gaan en zich verder kunnen ontwikkelen, dan is het van belang dat ze zelfredzaam wordt in het verplaatsen binnen haar omgeving. Het doel binnen de gymles voor haar zal zijn om meer

zelfvertrouwen te krijgen in haar vermogen om zich te verplaatsen en over obstakels heen te stappen. En dat begint al bij binnenkomst in de gymzaal: met een bank voor haar neus. 'Kom maar Karin, dat lukt je wel.'

Kerdoelen

Sinds 2013 is het wettelijk vastgesteld dat het (V)SO aan bepaalde kerndoelen moet voldoen. In de kerndoelen wordt omschreven wat scholen hun leerlingen moeten aanbieden. Dit zorgt ervoor dat leerlingen zich kunnen blijven ontwikkelen in de tijd dat ze op school zitten. Kerndoelen zorgen voor een breed en divers onderwijsaanbod en bieden een kader voor (publieke) verantwoording. De kerndoelen worden opgesplitst in leer-gebiedoverstijgende kerndoelen, die gelden voor elk uitstroomprofiel binnen het (V)SO en leergebiedspecifieke doelen, die specifieke eisen stellen aan een uitstroomprofiel en dus per uitstroomprofiel verschillen.

De inspectie van het onderwijs controleert scholen op de kwaliteit van het gegeven onderwijs. Scholen kunnen dus niet doen en laten wat ze willen ook al worden ze vrijgelaten in hoe zij de doelen vorm geven. Er zijn wel bepaalde eisen waaraan een school moet voldoen. De inspectie van het onderwijs heeft daar waarderingskaders voor opgericht.

Conclusie en relevantie

Hieruit kan worden geconcludeerd dat er in het onderwijs geen ondergrens is. Iedere ouder mag voor zijn kind een beroep doen op het recht van onderwijs. Elk kind moet de kans op ontwikkeling worden geboden. Het wordt ouders vrijgelaten of ze een passende plek voor hun kind zoeken binnen zorginstellingen of onderwijsinstellingen. Het is maar net waar een kind het best tot zijn recht komt en waar hij het best kan worden opgevangen. Scholen moeten door de Wet op passend onderwijs het kind een passende plek bieden, dit kan op de school

van voorkeur van ouders, maar als een school de gevraagde ondersteuning niet kan bieden, dan moet er gezocht worden naar een andere plek. Scholen hebben wel aan bepaalde eisen te voldoen en hebben wettelijke kerndoelen voorgeschreven gekregen door de overheid. Het is dus niet zo dat een leerling met weinig ontwikkelingsmogelijkheden onderwijs kan volgen op een school maar zich verder niet ontwikkelt. De school moet onderwijs op maat bieden voor deze leerling, onderwijs waarin een leerling dus de mogelijkheid heeft zich op zijn niveau te ontwikkelen. De inspectie van het onderwijs heeft namens de overheid de controlerende functie om te checken of scholen aan de gestelde eisen voldoen.

Beste plek?

Wat is de beste plek voor EMB-leerlingen: een school of een zorginstelling? Dit is een lastige vraag. Er is geen eenduidig antwoord

Kerdoelen zorgen voor een breed en divers onderwijsaanbod en bieden een kader voor (publieke) verantwoording

te geven op deze vraag. Zorg en onderwijs moeten samen tot een mening komen over de ontwikkelingsmogelijkheden van een kind en hoe daarbij het kind het best ondersteund kan worden. Het gaat erom om met het kind (al is het nog zo beperkt) te communiceren en contact te maken, om met hart en ziel op zoek te gaan naar manieren om een kind in zijn ontwikkeling bij te staan, om dit op een planmatige en systematische manier te doen in goed overleg met direct betrokkenen (inclusief de ouders). Als dit binnen een school bereikt kan worden: hartstikke goed! Lukt dit binnen een zorginstelling: ook prima!

Zorg of onderwijs

Wanneer is er sprake van zorg en wanneer van onderwijs? Is dit een relevante vraag? Is het nodig om die vraag te stellen? Het ministerie dat de plaatsing financiert, deelt dit in feite in. Komt het geld van het Ministerie van VWS, dan noemen we het zorg en vindt dit plaats op een kinderdagverblijf. Betaalt het Ministerie van OCW, dan krijgt het kind onderwijs en vindt dit plaats op een school. Het is niet nodig om onderwijs ook te implementeren in een zorginstelling net zoals het niet nodig is om van de zorg een onderwijsinstelling te maken. Wel is het nodig om kinderen die plaats te bieden waarin zij het best tot hun recht komen, waarin ze mogen groeien en zichzelf mogen zijn, waarin ze ervaren dat ze competent en volwaardig mens zijn. ■

Nynke Teertstra is vers afgestudeerd van de Calo en nu werkzaam in de invalpoule van Openbaar Onderwijs Zwolle. Ze blijft op zoek naar een mooie baan als vakleerkracht bewegingsonderwijs.

Contact:

nynke.teertstra@gmail.com

Passend onderwijs

en het gebrek aan geduld

Onlangs mochten we de verjaardag vieren van één jaar passend onderwijs. Nou, dat hebben we geweten. In korte tijd rolden er maar liefst drie onderzoeken van de band, naast natuurlijk de vele beschouwingen, tussentijdse evaluaties, voortgangrapportages, etc., etc. die er vanuit alle kanten over het onderwijsveld werden uitgestort. Prima toch, dat je een forse stelselherziening nauwkeurig volgt en becommentarieert, zodat er geen ongelukken kunnen gebeuren! Nou, ik vind dat dit maar ten dele, eigenlijk zeer ten dele opgaat. Laten we nog eens kijken waar we het eigenlijk over hebben, gewoon nuchter kijken, dus zeker niet met een politieke bril.

TEKST WIM LUDEKE

Op 1 augustus 2014 ging de Wet op het Passend Onderwijs dus eindelijk in. Ik zeg eindelijk, aangezien de invoeringsdatum gedurende het aanloopproces al twee keer werd uitgesteld. De eerste keer omdat er nog té veel uitgewerkt moest worden en het verstandig leek het veld nog een jaar extra te geven om zich goed voor te bereiden. Een verloren jaar, eerlijk is eerlijk.

In dat jaar kwam het veld helemaal niet in beweging, maar hoopte hevig dat dit hele verhaal de zoveelste oprisping van een veranderingsgezinde overheid zou zijn en vanzelf over zou gaan.

Uitstellen

De tweede keer dat de invoering uitgesteld werd was het lumineuze idee van diezelfde overheid om deze stelselherziening gepaard te laten gaan met een korting van 300 miljoen, zo ongeveer een kwart van het totale budget voor speciaal onderwijs. Ik spreek van een korting, omdat het nog niet eens om een bezuiniging ging, maar om een waanzinnig plannetje van Halbe Zijlstra, die in die donkere dagen van het gedoogkabinet VVD, CDA en PVV zich in één klap onsterfelijk dacht te kunnen maken als onderwijskundig visionair door met de Prestatiebeloning te komen. Weten we het nog? Leraren zouden, afhankelijk van de prestatie van hun leerlingen, gedifferentieerd beloond moeten worden. Kosten: 300 miljoen. Zelfs een historische stakingsdag in 2012, waarop maar liefst 50.000 onderwijsmensen uit zowel het speciaal- als het regulier onderwijs in een bomvolle Arena hun ongerustheid lieten horen over de desastreuze gevolgen van een dergelijke luchtbel, kon het machtsdenken van CDA en VVD niet vermurwen. Wellicht goed om dat nog even in je achterhoofd te houden bij de komende verkiezingen. Uiteindelijk was het de

Foto Hans Dijkhoff

Foto: Nynke Tjeerdstra

val van het Kabinet in april van dat jaar die de korting onmiddellijk deed verdwijnen.

Oponthoud

Oponthoud dus in het proces naar passend onderwijs. In dit kader wellicht goed om ook nog even kritisch te kijken naar de inhoudelijke beweegredenen van dit fenomeen. In essentie is er eigenlijk niets mis met passend onderwijs. Nederland is één van de laatste landen in de wereld die er een zeer gedifferentieerd, je zou het ook gesegregeerd kunnen noemen, onderwijssysteem op nahoudt. Voor ieder 'vlekje' aan een leerling kennen wij wel een aanbod, uitgevoerd door wat we het speciaal onderwijs hebben genoemd. Overigens niets mis mee: heel goed dat wij in dit land ons druk maken om ook diegenen die vanwege een bepaalde beperking buiten de wet van de grootste gemeene deler dreigen te vallen. Maar we moeten ook realistisch zijn: het liep wel een beetje uit de hand. Het was wel erg gemakkelijk geworden om leerlingen waarmee het om wat voor reden dan ook niet zo lekker liep in het reguliere onderwijs, te verwijzen naar het speciaal onderwijs. En in heel veel gevallen was dat een one-way ticket, waarbij in de praktijk de weg terug naar het reguliere onderwijs nagenoeg afgesloten leek. Het gevolg: een benadrukking van de segregatie tussen het reguliere en het speciaal onderwijs én een hopeloos oplopen van de kosten van het speciaal onderwijs.

Financiële beheersbaarheid

En op dat laatste punt is het misgegaan met passend onderwijs. De open-einde-financiering van het speciaal onderwijs liep ieder jaar dermate uit de pas met hetgeen begroot werd, dat daarmee passend onderwijs van een in eerste instantie andere, ideële onderwijsinrichting verwerd tot een financieel beheersingssysteem. Dat laatste werd nog eens versterkt door het onzalige idee van het ministerie om de invoering van passend onderwijs te combineren met de zogenaamde verevening van de beschikbare middelen: een herverdeling van het totaal beschikbare budget over de inmiddels ingerichte samenwerkingsverbanden, maar dan wel gebaseerd op wat de overheid een verantwoord deelnamepercentage aan het speciaal onderwijs vond. Met andere woorden, de gebieden in ons land die vanuit de historie een verwijzingspercentage kennen dat hoger ligt dan nu vastgesteld, dienen in vijf jaar tijd toe te werken naar dat vastgestelde percentage. In jargon heten dat de samenwerkingsverbanden met een 'negatieve verevening' in gewoon Nederlands zijn dat de samenwerkingsverbanden die in die vijf jaar tot soms drie miljoen euro dienen te bezuinigen op het budget voor onderwijsondersteuning. Saillant detail: door het principe van de evenredigheid zijn er ook nogal wat samenwerkingsverbanden die er fors geld bij kregen, even los of dat nu echt nodig was of niet. En dat is lekker werken, of, zoals een collega uit een dergelijk samenwerkingsverband mij onlangs

toevertrouwde, 'het geld klotst hier tegen de plinten op'.

Kernvraag

Een mooi moment om weer even terug te keren naar de kernvraag: hoe staan we er nu voor na één jaar passend onderwijs? Afgaande op de drie onderzoeken die ik aan het begin van dit artikel aanhaalde, niet zo best. Maar ik zou dat toch ernstig willen nuanceren. In genoemde onderzoeken (één geïnitieerd door de SP, één van DUO in samenwerking met het Algemeen Dagblad en één op initiatief van de Kinderombudsman) is de rode draad dat ouders van niets weten, leerkrachten van niets weten, kortom dat passend onderwijs nog lang niet werkt.

Nuancering 1

De nuancering wil ik op twee punten aanbrengen. Allereerst, daar waar het de onbekendheid van passend onderwijs onder ouders en de leerkrachten betreft. Ik herken dat. Maar is dat nu heel erg vreemd? We zijn pas vanaf 1 augustus 2014 bezig met passend onderwijs. Natuurlijk, met de voorbereidingen (het inrichten van veelal nieuwe samenwerkingsverbanden, het vormen van nieuwe besturen voor diezelfde samenwerkingsverbanden, inclusief ingewikkelde medezeggenschapsconstructies, het formuleren van het zogenaamde Ondersteuningsplan, het herinrichten van de toelatingsprocedures, etc., etc.) waren we al wat eerder begonnen, maar dat was

**Weten we het nog?
Leraren zouden,
afhankelijk van
de prestatie van
hun leerlingen,
gedifferentieerd beloond
moeten worden. Kosten:
300 miljoen**

vooral een bestuurlijk feestje. In die fase was er slechts in zeer beperkte mate sprake van betrokkenheid van de werkvloer en ouders. En dat was ook wel logisch, want wat passend onderwijs nu eigenlijk in de praktijk zou gaan betekenen, dat wist nog geen mens: passend onderwijs was tot aan de daadwerkelijke invoeringsdatum van de wet slechts een papieren werkelijkheid.

Twee werelden

Terwijl we het met passend onderwijs wél over een hele forse stelselherziening hebben! Alleen al het feit dat de twee werelden van enerzijds het reguliere- en anderzijds het speciaal onderwijs decennia lang volstrekt gescheiden naast elkaar en daarmee op zichzelf leefden en nu op basis van gelijkwaardigheid gezamenlijk een forse klus moeten klaren, heeft een

geweldige dynamiek met zich mee gebracht. Met niet altijd soepel lopende processen als gevolg: dominantie van grote schoolbesturen binnen een samenwerkingsverband, het Calimero-denken van het speciaal onderwijs, de rolverwarring van schoolbesturen die tevens het bestuur van het samenwerkingsverband zijn en zo kunnen we nog wel even doorgaan. Geen eenvoudige opgave dus en de geschiedenis leert ons dat de implementatie van dit soort veranderingen domweg tijd kost. Naar mijn mening zal passend onderwijs pas na vier, vijf jaar geland zijn en dat vinden sommige deskundigen nog aan de snelle kant. De paniekerige toon van de onderzoeken is dus op zijn minst voorbarig te noemen; goed voor de profilering van de eigen organisatie, maar eigenlijk onzinnig. Geduld, vrienden, slechts geduld past bij dit soort majeure operaties!

Nuancering 2

De tweede nuancering die ik m.b.t. de tussentijdse evaluaties zou willen aanbrengen is de volgende: is het eigenlijk wel voor iedereen duidelijk wat passend onderwijs nu exact inhoudt? Wanneer vinden we dat passend onderwijs geslaagd is? Men zou de proef eens op de som moeten nemen: vraag aan directe collega's wanneer passend onderwijs een succes is. Ik durf er het één en ander onder te verwekken dat daar de meest uiteenlopende antwoorden op komen. De verwarring in de diverse beelden zag je al vanaf dag één, toen er nog nauwelijks een leerling vanuit het speciaal onderwijs in het reguliere onderwijs geplaatst was: menig leerkracht wachtte met spanning de rij busjes af die voor de school zouden verschijnen, waaruit vervolgens leerlingen in rolstoelen, in bedden en in dwangbuisen verdwaasd de hoofdingang zouden binnenrollen. Wat een onzin! De eerste cijfers na één jaar passend onderwijs zijn bekend en tot ieders verrassing bleken de papieren prognoses, voortvarend opgesteld door de besturen van de samenwerkingsverbanden, niet te kloppen. Het aantal leerlingen binnen het speciaal onderwijs nam helemaal niet zo spectaculair af als verwacht!

Geduld

En dat klopt. Van de groep leerlingen die zich nu in het speciaal onderwijs bevindt zal slechts een beperkt deel doorstromen naar het reguliere onderwijs. Dat zijn de leerlingen die binnen het speciaal onderwijs terecht gekomen zijn door de, sorry dat ik het zo noem, armoe in handelingsrepertoire van het reguliere onderwijs. Die, als dáár wat in verandert, in zowel de attitude van de gemiddelde leerkracht als in het klassenmanagement, wel degelijk binnen het reguliere onderwijs kunnen functioneren. Maar dat gaat tijd kosten. Geduld dus. ■

Contact

W.Ludeke@deonderwijsspecialisten.nl

Passend bewegingsonderwijs, pas op de plaats?

Het passend onderwijs heeft nu bijna een schooljaar gedraaid, maar wat is hier zichtbaar van in de klas? Wat zijn mogelijke gevolgen van de wetsinvoering op het bewegingsonderwijs? Hebben leerkrachten voldoende kennis van en expertise over specifieke zorgbehoeften van leerlingen in de gymles en wordt er aandacht besteed aan de ontwikkeling van deze expertise?

TEKST MARIT DOPHEIDE

De redactie wijst erop dat dit een kleinschalig onderzoek is en niets zegt over de stand van zaken in de rest van Nederland.

Ontwikkeling passend (bewegings) onderwijs. Sinds 1 augustus 2014 is 'de Wet Passend Onderwijs' van kracht. Het uitgangspunt van deze wet is 'regulier als het kan, speciaal als het moet'. Scholen hebben met de invoering van deze wet een zogenoemde zorgplicht, iedere leerling die extra ondersteuning nodig heeft moet een passende onderwijsplek aangeboden krijgen. Wanneer een kind deze zorg niet kan krijgen op de school van voorkeur, heeft de school de plicht om een passende andere school te vinden in het regulier- of speciaal onderwijs. Met het passend onderwijs wordt getracht meer maatwerk te leveren met zo min mogelijk bureaucratie, een betere samenwerking tussen het reguliere en speciaal onderwijs te krijgen en meer mogelijkheden te creëren voor scholen en samenwerkingsverbanden om eigen keuzes te maken.

De wetsinvoering zal naar verwachting leiden tot grotere verschillen tussen leerlingen in de normale lessen, maar uiteraard ook in de gymlessen. In Engeland en Scandinavische landen is al langer sprake van passend (inclusief) onderwijs. In deze landen is ook al meer

onderzoek verricht naar eventuele gevolgen van meer zorgvragende leerlingen in de gymles. Wat sterk naar voren komt uit deze onderzoeken is dat het gedachtengoed van inclusief onderwijs wordt omarmd, maar dat de uitvoerbaarheid in

In Engeland en Scandinavische landen is al langer sprake van passend (inclusief) onderwijs

de praktijk vaak nog lastig blijkt. Oftewel het is als leerkracht soms lastig om de goede intenties daadwerkelijk om te zetten in een goede praktijk.

Verkennd Onderzoek

Om te achterhalen hoe de praktijk er sinds de wetsinvoering uit ziet, is in opdracht van het Mulier Instituut (Utrecht) een kleinschalig verkennend onderzoek uitgevoerd door middel van interviews op vijf reguliere basisscholen in Enschede. Om de verschillende meningen binnen een school inzichtelijk te maken, zijn

School	Aantal leerlingen	Percentage zorg-leerlingen (aantal arrangementen)	Aantal uren gym	Aantal uur gym door vakleerkracht
1 Openbaar	440	2% (0)	2	
2 Katholiek	250	5% (2)	2	
3 Christelijk	240	5- 10% (1)	2	
4 Katholiek	200	80 - 90% (0)	2	
5 Openbaar	110	75% (0)	2	

interviews gehouden met de directeur, de intern begeleider, de vakdocent gymnastiek en de groepsleerkracht van groep drie (mits deze ook de gymles verzorgt). In onderstaande tabel zijn de karakteristieken van de scholen weergegeven. De bezochte scholen tonen een groot verschil in percentage zorgleerlingen. De hoge percentages op sommige scholen kunnen worden verklaard door de ligging van deze scholen in achterstandswijken, waardoor zij te maken hebben met een groter aantal leerlingen met een sociaal economische achterstand en/of taalachterstand.

Mogelijke gevolgen bewegingsonderwijs

Uit de interviews blijkt dat op geen van de scholen een verandering in de klas zichtbaar is

Met betrekking tot de mogelijke gevolgen van de 'Wet Passend Onderwijs' op het bewegingsonderwijs, worden zowel positieve als negatieve punten genoemd

sinds de wetsinvoering. Het aantal zorgvragen-de leerlingen is op de scholen niet gestegen het afgelopen schooljaar en het beeld heerst dat dit

aantal de komende jaren ook niet veel zal gaan toenemen. Met betrekking tot de mogelijke gevolgen van de 'Wet Passend Onderwijs' op het bewegingsonderwijs, worden zowel positieve als negatieve punten genoemd. De onder-vraagde schoolhoofden en intern begeleiders denken dat de nieuwe wetsinvoering voor wat meer begrip, respect en samenwerking tussen leerlingen kan zorgen. Men vindt het idee dat er een afspiegeling van de maatschappij aanwezig is in de klas, over het algemeen positief. Opvallend is dat de groeps- en vakleerkrachten, naar aanleiding van de wetsinvoering, nauwelijks positieve gevolgen kunnen bedenken voor het bewegingsonderwijs. Zij denken vooral handen tekort te komen tijdens de gymles. Om specifieke zorgleerlingen mee te kunnen laten draaien worden extra handen in de klas als noodzakelijk geacht. Wanneer er geen extra handen beschikbaar zijn, ziet men de aanwezigheid van specifieke zorgleerlingen in de gymles als weinig haalbaar en is men bang dat dit ten koste zal gaan van de andere leerlingen.

Vakgroep

De scholen hebben zich nog niet voorbereid op meer zorgvragende leerlingen in de gymles en hebben een afwachterende houding. Voor de meeste vak- en groepsleerkrachten is het ook onduidelijk wat hun precies te wachten staat. De geïnterviewde vakleerkrachten in Enschede halen veel kennis over het passend onderwijs

▲
*Niet zo geschikt voor
speciaal onderwijs*

en zorgvragende leerlingen uit de zgn. vakgroep bewegingsonderwijs. Deze vakgroep, bestaande uit vakleerkrachten uit het primair onderwijs in Enschede, komt geregeld bij elkaar om kennis en ervaringen uit te wisselen. Dit wordt door de vakleerkrachten als erg waardevol ervaren. De vakgroep ziet in dat de wetsinvoering gevolgen kan hebben voor het vak en is zich er van bewust dat er moet worden gewaakt voor de persoonlijke grenzen van de vakleerkracht. Waar deze grenzen in de praktijk precies liggen is echter nog onduidelijk voor de vakgroep. Om als vakleerkracht meer inspraak te hebben in het schoolbeleid rondom het bewegingsonderwijs, is het wellicht zinvol om proactief te zijn door bijvoorbeeld gymnastiek op te laten nemen in het zorgplan van de school.

Samenwerking vak- en groepsleerkracht

Dat de gymlessen van de vakleerkracht inhoudelijk van hogere kwaliteit zijn dan de lessen van de groepsleerkracht, kwam sterk naar voren uit het onderzoek. Wel waren er geluiden dat de groepsleerkracht vaak meer weet over de leerlingen en hun bijbehorende aanpak, waardoor zij in sommige gevallen (zorg) leerlingen beter zouden kunnen aansturen tijdens de les. Om deze kwaliteiten te kunnen bundelen, wordt het belangrijk gevonden dat er een goede uitwisseling tussen de groeps- en vakleerkracht plaatsvindt zodat ook de vakleerkracht op de hoogte is van wat er speelt in de klas en de juiste aanpak rondom individuele leerlingen. Een goede intake door de vakleerkracht zou hier bijvoorbeeld aan kunnen bijdragen en een andere optie, maar financieel minder aantrekkelijk, is om de groepsleerkracht aanwezig te laten zijn tijdens de les van de vakleerkracht. Een school moet goed kijken wat hierin de mogelijkheden zijn, zodat de

vakleerkracht en groepsleerkracht zo optimaal mogelijk samen kunnen werken.

Praktische tips

Op geen van de scholen wordt momenteel, naar aanleiding van de wetsinvoering, de expertise van de leerkrachten uitgebreid rondom het bewegingsonderwijs. Wel komt sterk naar voren dat de schoolhoofden, interne begeleiders en ook de leerkrachten een uitwisseling van kennis met het speciaal onderwijs als erg waardevol zien. Vooral praktische tips voor het bewegingsonderwijs worden hierin als erg wenselijk ervaren. Het is wellicht een mooie rol voor de overkoepelende samenwerkingsverbanden om de lijntjes tussen het regulier en speciaal onderwijs zo kort mogelijk te houden. Daarnaast is het volgens de vakleerkrachten belangrijk dat de vakopleidingen ook aandacht besteden aan het passend onderwijs en hoe hier mee om te gaan in de gymles. Kennis over de meest voorkomende stoornissen gekoppeld aan praktische tips voor in de gymzaal worden gezien als waardevol voor toekomstige leerkrachten.

Op basis van dit kleine onderzoekje in Twente kan worden geconcludeerd dat er in ieder geval in Twente op de vloer nog weinig merkbaar is van de gevolgen van de invoering van het passend onderwijs en dat de eventuele gevolgen voor het bewegingsonderwijs nog erg onduidelijk zijn. Wel is duidelijk dat er een grote behoefte bestaat onder schoolleiding, leerkrachten en interne begeleiders op basisscholen om specifieke aandacht te schenken aan de gevolgen van het passend onderwijs voor de gymles. Deze aandacht kan bestaan uit kennis en tips voor leerkrachten; verdergaande samenwerking tussen vakdocenten en groepsleerkrachten en expliciete aandacht in de vakopleidingen. ■

Foto's
Hans Dijkhoff

Contact
m.j.dopheide@gmail.com

**Op eigen benen staan.
Daar tekent zij voor.**

Het Liliane Fonds helpt haar met protheses
en revalidatie. Helpt u mee? [Lilianefonds.nl](https://lilianefonds.nl)

**Liliane
Fonds**

open de wereld
voor een kind
met een handicap

Heeft Impliciet Leren een Plek in de Gymles? (3)

Vergelijking van impliciete en expliciete leermethoden in het VSO en VO

Dit artikel is het laatste uit een reeks van drie artikelen over impliciete en expliciete leermethoden in het bewegingsonderwijs. In dit artikel vergelijken we de gebruikte leermethoden in het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) met die in het reguliere voortgezet onderwijs (VO). De reeks is tot stand gekomen vanuit het project 'Meedoen met Sport' (www.meedoenmetsport.nl)

TEKST FLOOR VAN BOXTEL E.A.

'Alle leerlingen moeten een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en hun mogelijkheden'. Dat is het uitgangspunt van de nieuwe

wet Passend Onderwijs¹. Het gevolg van deze wet is dat steeds meer kinderen en jongeren met een motorische beperking onderwijs volgen op reguliere scholen. Om in te kunnen spelen op de specifieke behoeften van deze

▼
Zelf oefenen

jongeren moeten LO-docenten in het regulier onderwijs een nog groter beroep doen op onder andere hun creativiteit, aanpassingsvermogen en differentiatietalent. Daarnaast vraagt het ook kennis van de LO-docent.

Kennis over bijvoorbeeld de verschillende methoden om het motorisch leren te beïnvloeden, zoals impliciete en expliciete leermethoden (zie tekstblok daarover in LO 10).

Verschillen impliciet - expliciet

Het verschil tussen impliciete en expliciete leermethoden is voor de LO-docent relevant, omdat een veronderstelling is dat impliciete

Omdat bij veel kinderen en jongeren met een motorische beperking deze cognitieve functies beperkt zijn, zijn voor hen impliciete leermethoden mogelijk geschikter

leermethoden geschikter zou kunnen zijn voor kinderen en jongeren met een motorische beperking. Impliciete leermethoden doen, in tegenstelling tot expliciete leermethoden, een minder groot beroep op het werkgeheugen en andere executieve functies dan expliciete

leermethoden. Omdat bij veel kinderen en jongeren met een motorische beperking deze cognitieve functies beperkt zijn^{2,3}, zijn voor hen impliciete leermethoden mogelijk geschikter.

Bovenstaande is nog een veronderstelling. In de komende tijd zal door 'Meedoen met Sport' worden onderzocht of impliciete leermethoden inderdaad beter aansluiten bij kinderen en jon-

Middels een interview werden de ervaringen van LO-docenten ten aanzien van impliciete en expliciete leermethoden in kaart gebracht

geren met een motorische beperking⁴. Als dat zo is kunnen deze leermethoden in de toekomst wellicht meer en bewuster worden ingezet in het bewegingsonderwijs. In dit proces is het een waardevolle eerste stap om inzicht te krijgen in de huidige toepassingen van impliciete en expliciete leermethoden in *twee verschillende contexten* van het bewegingsonderwijs, namelijk het *speciaal onderwijs* en het *regulier onderwijs* .

In welke mate worden impliciete en expliciete leermethoden daar toegepast? Zijn er overeenkomsten? Zijn er verschillen? Wat kunnen we daarvan leren met het oog op passend (bewegings)onderwijs?

Om deze vragen te beantwoorden hebben we gymlessen in het speciaal en regulier onderwijs geobserveerd en de gebruikte impliciete en expliciete leermethoden in kaart gebracht. Daarnaast hebben we interviews afgenomen om de ervaringen van LO-docenten met deze leermethoden te achterhalen.

Methoden

De data in het speciaal onderwijs zijn verzameld door onderzoekers van 'Meedoen met Sport' in samenwerking met vier hbo-instellingen. Dit is eerder uitgebreid in LO 10 beschreven.⁹ Daarnaast zijn door de eerste auteur van dit artikel (FvB) observaties gedaan tijdens gymlessen op twee reguliere middelbare scholen. In totaal zijn er tien gymlessen

geobserveerd en bestond de steekproef uit vijf LO-docenten in het speciaal voortgezet onderwijs en uit vijf LO-docenten in het regulier voortgezet onderwijs.

Video-observaties

Aan de hand van video-opnamen zijn de door de LO-docenten gebruikte impliciete en expliciete leermethoden in kaart gebracht met het eerder door ons ontwikkelde classificatiesysteem.¹⁰

Het classificatiesysteem kent zeven categorieën van impliciete leermethoden en vijf categorieën van expliciete leermethoden. Alle handelingen van LO-docenten gericht op motorisch leren werden geclassificeerd en daarbij werd de tijdsduur bepaald van de gebruikte impliciete en expliciete leermethoden in het VSO en VO.

Interviews

Middels een interview werden de ervaringen van LO-docenten ten aanzien van impliciete en expliciete leermethoden in kaart gebracht. Sommige interviewvragen werden verduidelijkt door videofragmenten te bekijken die eerder in de gymles van de desbetreffende LO-docent waren opgenomen.

Resultaten

Video-observaties

De gemiddelde duur van een observatie was in beide onderwijstypen 33 minuten. Minder dan de helft van dat half uur werd besteed aan motorische leermethoden. De overige tijd werd gevuld met organisatorische zaken, scheidsrechter opmerkingen en 'social talk'. Tabel 1 geeft weer dat LO-docenten in het VSO minder tijd van de les besteden aan motorische leermethoden dan LO-docenten in het VO (30.4% versus 42.3%).

De overgrote meerderheid van de tijd passen LO-docenten expliciete leermethoden toe om motorisch leren te beïnvloeden. Impliciete methoden worden slechts beperkt gebruikt. Figuur 1 geeft weer dat LO-docenten in het regulier onderwijs wat meer gebruik lijkten te maken van impliciete leermethoden dan LO-docenten in het speciaal voortgezet

Figuur 1 geeft een overzicht van de aard en tijdsduur van de impliciete- en expliciete leermethoden die LO-docenten toepasten in de gymles, uitgesplitst naar VSO en VO.

	Speciaal onderwijs	Regulier onderwijs
Totale tijd video-opnamen	33.3 min	33.6 min
Totale tijd motorische leermethoden	10.1 min(30.4%)	14.2 min (42.3%)
- Tijd expliciete leermethoden	8.6 min (25.7%)	11.5 min (34.3%)
- Tijd impliciete leermethoden	1.4 min (4.2%)	2.7 min (8.0%)
- Tijd niet betrouwbaar te scoren leermethoden	0.2 min (0.5%)	0.02 min (0.1%)

Gemiddelde Tijd van de Video-opnamen en van het Toepassen van Leermethoden in Minuten (en Procenten)

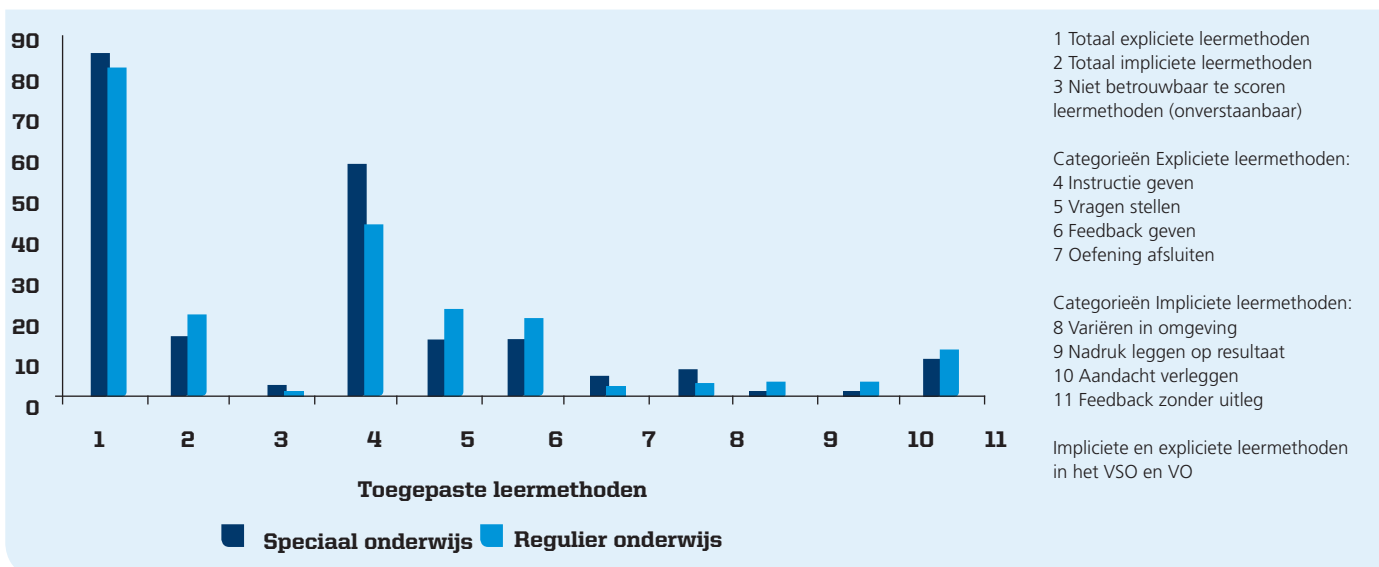

▲ Komen tot scoren

onderwijs: 18,9% versus 14,0%. Dit kleine verschil lijkt echter weinig betekenisvol.

Expliciete leermethoden in het VSO en VO
Binnen de expliciete leermethoden was 'instructie geven' zowel in het speciaal onderwijs (56.3%) als in het regulier onderwijs (41.6%) de meest toegepaste. Dit werd gevolgd door de categorie 'vragen stellen' (12.5% in

het VSO en 19.9% in het VO). Dit zijn beide traditionele verbale expliciete leermethoden, waarin in verschillende mate van detail wordt verduidelijkt hoe de leerling moet bewegen. De expliciete leermethode 'ontdekkend leren' werd door geen enkele LO-docent toegepast. Bij 'ontdekkend leren' wordt enkel het doel van de oefening benoemd, waarna de leerlingen de wijze waarop ze het best bewegen zelf

moeten ontdekken. Vaak is dit een bewust proces.

Impliciete leermethoden in het VSO en VO

De leermethode 'feedback zonder uitleg' (d.w.z. opmerkingen als 'goed zo', 'netjes', 'knap') was in zowel het speciaal onderwijs (8.1%) als het regulier onderwijs (10.4%) de meest toegepaste impliciete leermethode. Echter, hierbij moet wel opgemerkt worden dat het niet altijd duidelijk is in hoeverre deze vorm van feedback tot impliciet leren leidt. Als het de leerlingen bijvoorbeeld aanzet tot bewustwording van 'hoe'

ze netjes bewegen dan zou het een expliciete leermethode zijn.⁹ De impliciete leermethode 'nadruk leggen op resultaat' werd enkel toegepast door bewegingsonderwijzers in het regulier onderwijs (2.3%). Onder deze leermethode valt onder andere de subcategorie 'externe focus van aandacht' (zie tekstblok deel 1 in LO 9)¹⁰.

Interviews

De ervaringen van LO-docenten omtrent expliciete en impliciete leermethoden konden geclusterd worden in vier thema's:

(1) Gebrek aan kennis over leermethoden: Het toepassen van impliciete en expliciete leermethoden blijkt door LO-docenten in het VO en VSO voornamelijk onbewust te gebeuren. Voor beide onderwijstypen gold dat 80% van de LO-docenten niet of nauwelijks bekend was met het onderscheid tussen impliciete en expliciete leermethoden. *'Het is intuïtie, als ik nu nadenk over mijn lesgeven dan vind ik dat ik misschien te weinig over dingen nadenk en dat ik eigenlijk maar gewoon wat doe'.*

(2) Nauwelijks onderscheid in het toepassen van leermethoden bij jongeren met een motorische beperking en andere leerlingen in de klas: Bijna alle LO-docenten gaven aan te denken dat het niet nodig is leermethoden af te stemmen op jongeren met een motorische beperking. LO-docenten uit het reguliere onderwijs merkte op dat: *'Om de oefening te begrijpen hebben ze dezelfde uitleg nodig. Er is namelijk niks mis met hun brein en cognitief niveau'.* LO-docenten uit het speciaal onderwijs laten de keus van leermethoden hooguit afhangen van de individuele mogelijkheden en/of de mogelijkheden van de groep leerlingen. *'Ik kijk naar niveau en mogelijkheden en daar hou ik rekening mee in mijn uitleg. Maar ik kijk nooit naar de specifieke handicaps van leerlingen'.*

(3) Verschil in gerichtheid op het motorisch leerproces: LO-docenten in het VSO gaven aan nauwelijks leermethoden toe te passen met

Noten

1 Dekker, S. (2012). *Kamerbrief over passend onderwijs en de kwaliteit speciaal en voortgezet speciaal onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW)

2 Van Rooijen, M., Verhoeven, L., Smits, D-W., Ketelaar, M., Becher, J.G., & Steenbergen, B. (2012). Arithmetic performance of children with cerebral palsy: The influence of cognitive and motor factors. *Research in Developmental Disabilities*, 33(2), 530-537.

3 Jongbloed-Pereboom, M., Janssen, A.J., Steenbergen, B., & Nijhuis-van der Sanden, M.W.G. (2012). Motor learning and working memory in children born preterm: A systematic review. *Neuroscience and Biobehavioural Reviews*, 36, 1314-1330.

4 Van Abswoude, F., Santos-Vieira, B., Van der Kamp, J., Steenbergen, B. (2015). The influence of errors during practice on motor learning in young individuals with cerebral palsy. *Research in Developmental Disabilities*, 45-46, 353-364.

5 Jenks, K.M., Moor, J., van Lieshout, E.C.D.M., Maathuis, K.G.B., Keus, I., & Gorter, J. (2007). The effect of cerebral palsy on arithmetic accuracy is mediated by working memory, intelligence, early numeracy, and instruction time. *Developmental Neuropsychology*, 32, 861-879.

6 Steenbergen, B., Van der Kamp, J., Vernau, M., Jongbloed-Pereboom, M., & Masters, W. (2010). Implicit and explicit learning: Applications from basic research to sports for individuals with impaired movement dynamics. *Disability and Rehabilitation*, 32, 1509-1516.

7 Van Abswoude, F. & Van der Kamp, J. (2014). Meedoen met gym: plezier en succes stimuleren door op maat motorisch te leren. *LO 9*, oktober 2014, 8-11.

8 Masters, R.S.W. (2000). Theoretical aspects of implicit learning in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 31, 530-541.

9 Van Casteren, E.A.M., van der Kamp, J. & Steenbergen, B. (2015). Heeft impliciet leren een plek in de gymles? Deel 2: Impliciet en expliciet leren in het speciaal voortgezet onderwijs. *LO 10*, november 2015

10 Van Casteren, E.A.M., Smits, D., van der Kamp, J. & Steenbergen, B. (2015). Heeft impliciet leren een plek in de gymles? Deel 1: Een classificatie van impliciete en expliciete leermethoden. *LO 9*, oktober 2015

11 Heijden, A. von, Dool, R. van den, Lindert, C. van, & Breedveld, K. (2013). *(On)beperkt sportief 2013: Monitor sport- en beweegdeelname van mensen met een handicap*. Utrecht: Mulier Instituut/Nieuwegein: Arko Sports Media.E

84,5	81	Totaal expliciete leermethoden
14	18,9	Totaal imxpliciete leermethoden
1,6	0,2	Totaal niet betrouwbaar te scoren leermethoden (onverstaanbaar)
56,3	41,6	Expliciete leermethode: instructie geven
12,5	19,9	Expliciete leermethode: vragen stellen
12	18,1	Expliciete leermethode: feedback geven
3,7	1,4	Expliciete leermethode: oefening afsluiten
5,1	3,8	Impliciete leermethode: variëren in omgeving
0	2,3	Impliciete leermethode: nadruk leggen op resultaat
0,7	2,4	Impliciete leermethode: aandacht verleggen
8,1	10,4	Impliciete leermethode: feedback zonder uitleg

het doel leerlingen bewegingen aan te leren of bewegingen te verbeteren. Leermethoden worden voornamelijk toegepast om de oefening te verduidelijken. *‘Deze leerlingen zijn wel gebaat bij duidelijkheid en herhaling zodat ze weten waar ze aan toe zijn’*. In deze gymlessen op het VSO worden voornamelijk spelsporten gespeeld. De focus ligt op de praktische uitvoerbaarheid van het spel en niet zozeer op de kwaliteit van het spel, noch op de kwaliteit van bewegen. LO-docenten in het VO passen leermethoden daarentegen voornamelijk toe om nieuwe bewegingen aan te leren of om bewegingen te verbeteren.

(4) Verschil in voorkeur voor leermethoden: LO-docenten uit het VSO benoemden dat duidelijkheid en structuur essentieel zijn en dat ze daarom de voorkeur geven om voornamelijk expliciete leermethoden toe te passen. *‘Ik denk dat expliciet leren beter werkt want als je de regels weglaat, dan wordt het een chaos. Dat is voor alle leerlingen zo, dat is niet alleen voor leerlingen met CP of autisme’*. De helft van de LO-docenten uit het VO heeft een voorkeur om voornamelijk impliciete leermethoden in te zetten. De andere helft gaf aan het liefst een combinatie van impliciete en expliciete leermethoden toe te passen. Opvallend is dat dit niet overeenkomt met de praktijk van de gymles. LO-docenten uit het VO passen namelijk juist veel vaker expliciete leermethoden toe.

Conclusie en discussie

LO-docenten gebruiken aanzienlijk vaker expliciete dan impliciete leermethoden in de gymles. Impliciete leermethoden lijken (nog) niet deel uit te maken van de ‘parate kennis’ van de LO-docenten. Dit geldt niet alleen voor de docenten in het VO, maar ook voor de docenten in het VSO. Dat is des te opvallender, omdat impliciete leermethoden mogelijk juist voor een deel van de leerlingen met een motorische beperking geschikter zouden zijn om het leren van motorische vaardigheden te stimuleren. Zij hebben namelijk niet altijd de cognitieve vermogens, zoals een goed functionerend werkgeheugen om te profiteren van expliciete instructies. Uit de observaties blijkt dat LO-docenten in het speciaal onderwijs, ten opzichte van LO-docenten in het regulier onderwijs, iets vaker expliciete leermethoden toepassen. Met name wordt de categorie ‘instructie geven’ vaker toegepast. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de LO-docenten in het VSO ervaren dat hun leerlingen meer duidelijkheid en structuur behoeven dan leerlingen in het regulier onderwijs. LO-docenten in het speciaal onderwijs geven daarom ook de voorkeur aan expliciete leermethoden. Dat is begrijpelijk, maar impliciete leermethoden die juist minder beroep doen op het vermogen van leerlingen om instructies te begrijpen en verwerken, zouden een goed

alternatief kunnen zijn voor jongeren met een motorische beperking.

In het reguliere onderwijs lijken er iets vaker impliciete leermethoden ingezet te worden dan in het speciaal onderwijs, hoewel het verschil klein is. Dit kan wellicht verklaard worden doordat docenten in het speciaal onderwijs minder nadruk leggen op het motorisch leerproces dan docenten in het reguliere onderwijs¹¹, hetgeen ook te maken heeft met de verschillende kerndoelen van de twee onderwijstypen. In het reguliere bewegingsonderwijs is er namelijk meer nadruk op ‘bewegen verbeteren’ dan op andere kerndoelen als ‘leren regelen’ of ‘bewegen ervaren’. In het speciaal bewegingsonderwijs daarentegen ligt de nadruk meer op het ‘leren deelnemen aan verschillende bewegingsactiviteiten’ en staat de sociaal-emotionele invalshoek – ‘bewegen ervaren’ – centraler. Plezier, lichaamsbeweging en het leren samenwerken worden in het speciaal onderwijs dan ook als belangrijkste doelen van een gymles benoemd¹¹.

Het is belangrijk op te merken dat met de relatief kleine groep LO-docenten die meededen aan het onderzoek het niet goed mogelijk is de bevindingen statistisch op betrouwbaarheid te toetsen. Dat betekent dat de verschillen tussen de gebruikte leermethoden in het VSO en VO voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden. Die verschillen blijken niet heel groot, hoewel de interviews laten zien dat de docenten wel degelijk duidelijk verschillende motivaties hebben bij de leermethoden die ze gebruiken. Tot slot, er blijkt een discrepantie te bestaan tussen enerzijds de (theoretische) veronderstel-

LO-docenten gebruiken aanzienlijk vaker expliciete dan impliciete leermethoden in de gymles

ling dat jongeren met een motorische beperking mogelijk meer baat hebben bij impliciete leermethoden, en anderzijds de daadwerkelijke toepassing in de praktijk. Dit stemt tot nadenken. Het is, zeker met het oog op passend (bewegings) onderwijs, belangrijk om hier meer helderheid in te verschaffen. Daarom zal in de volgende fasen van het ‘Meedoen met Sport’ project worden uitgezocht in hoeverre impliciete methoden handzaam en bruikbaar gemaakt kunnen worden voor LO-docenten, zodat impliciete leermethoden daadwerkelijk meer ingezet kunnen gaan worden in het bewegingsonderwijs.

Het volledige onderzoeksrapport is in te zien op www.meedoenmetsport.nl. Wil je op de hoogte blijven van verdere ontwikkelingen binnen het onderzoeksproject? Meld je dan via de website aan voor onze nieuwsbrief ■

Floor van Boxtel heeft haar masterthesis geschreven bij de afdeling Orthopedagogiek (Cognitieve en Motorische ontwikkelingsproblemen) aan de Universiteit Utrecht en is docent lichamelijke opvoeding. Dirk-Wouter Smits is onderzoeker bij de afdeling Orthopedagogiek (Cognitieve en Motorische ontwikkelingsproblemen) aan de Universiteit Utrecht en bij het Kenniscentrum Revalidatiegeneeskunde Utrecht. Elise van Casteren en Femke van Abswoude zijn onderzoekers bij het Behavioural Science Institute aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Bert Steenberghe is als hoogleraar gehandicaptenzorg aan de Radboud Universiteit Nijmegen verbonden. John van der Kamp is onderzoeker bij de Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam en bij het Kenniscentrum voor Educatie en Bewegen aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle. Zij zijn allen betrokken bij het NWO-onderzoeksprogramma: ‘Meedoen met een Motorische Beperking: Training en Coaching op Maat’, kortweg ‘Meedoen met Sport’. Voor meer informatie, kijk op www.meedoenmetsport.nl

Foto's

Hans Dijkhoff

Contact

floorvanboxtel@hotmail.com

h.w.smits@uu.nl

e.vancasteren@pwo.ru.nl

De pedagogisch sensitieve leraar, werken aan brede opbrengsten

ANOUKE BAKX

Bussum, Coutinho, 2015,
240 p., € 26,00

ISBN 978-90-469-0444-2

In het studieboek *De pedagogisch sensitieve leraar*, dat in eerste instantie is geschreven voor studenten van de Pabo en leerkrachten in het (speciaal) basisonderwijs, speelt het handelen van de leraar een centrale rol. Goede leraren worden gezien als spil in onderwijsopbrengsten, te onderscheiden in leer- en ontwikkelopbrengsten, die zij in brede zin wensen te realiseren. Bij leeropbrengsten gaat het om leerprestaties ook wel leerresultaten genoemd. Bij ontwikkelopbrengsten gaat het om sociale leeropbrengsten met betrekking de sociaal-emotionele ontwikkeling, sociale vaardigheden en attitudes om in uiteenlopende situaties succesvol te functioneren. In het boek wordt aangesloten bij de vernieuwde bekwaamheidseisen zoals die door de Onderwijscoöperatie in 2012 zijn voorgesteld. Voor een goede leraar geldt dat hij vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch bekwaam is. In het eerste hoofdstuk wordt ook ingegaan op wetenschappelijk onderzoek naar kwaliteiten van een goede leraar, naar het meten van opinies van leerlingen en het opvoedingsfilosofische perspectief. De verschillende bevindingen worden samengebracht in een werkmodel, vormgegeven als leraarspin. Sommige pootjes zijn ingevuld, maar er zijn ook spinnenpootjes

opengelaten om zelf in te vullen. Het model is te downloaden via www.coutinho.nl/ps-leraar, de website die aansluit bij dit studieboek. Na dit eerste theoretische hoofdstuk volgt in het tweede hoofdstuk een vertaling naar diverse thema's die aansluiten op 'onderwijsopbrengsten' en de 'pedagogisch sensitiviteit' van de leerkracht. In de hoofdstukken 3 tot en met 8 worden de aangereikte thema's achtereenvolgens uitgewerkt. Daarbij gaat het om: 'opbrengstgericht en handelingsgericht werken', 'pedagogische sensitief in communicatie: feedback', 'leerlingen in een onderzoekende houding brengen: mindset', 'positief pedagogisch klimaat', 'gemotiveerde leerlingen zijn doorzetters: naar optimale ontwikkelopbrengsten' en 'optimale onderwijsopbrengsten als teamverantwoordelijkheid'. Hoewel het boek niet gericht is op de beïnvloedingspraktijk van bewegen en sport op school, is de vertaalslag goed naar ons vakgebied te maken. *De pedagogisch sensitieve leraar* is prettig vormgegeven, voorzien van praktijkvoorbeelden, heeft een mooie website en diverse theorieën worden op een heldere wijze beschreven. Zeker een aanrader.

Hilde Bax

Rectificatie

In Lichamelijke Opvoeding 10 stond de cover van dit boek reeds afgebeeld bij een bespreking van een paper. Daarvoor onze excuses

te verdienen!

HALO JOBBING

070-4043162

www.halojobbing.nl

Het nieuwe spel gebaseerd op de spectaculaire activiteiten die tijdens de tv-programma's *Expeditie Robinson* en *Fort Boyard* worden uitgevoerd en geschikt voor elke V.O. leerling ter afsluiting van het schooljaar of juist als frisse start!

Spanning, sensatie, teambuilding en plezier staan garant voor een onvergetelijke dag!

Maak kennis met de avontuurlijke krachten van uw leerlingen, ervaar hun lef en zie hun fanatisme tijdens dit uitdagende programma!

Scholing in het PO, VO en mbo

Al sinds 2012 kunnen leraren in het primair, voortgezet en middelbaar onderwijs zich vrijwillig in laten schrijven voor het lerarenregister. Zoals de plannen er nu voor liggen moeten leraren in deze sectoren zich vanaf 2017 verplicht inschrijven om hun vak uit te kunnen blijven oefenen. Doel van het lerarenregister is het waarborgen en verbeteren van de professionaliteit en bekwaamheid van leraren. Daarnaast geeft het o.a. scholen en ouders inzicht in de bevoegdheid van de leraar. De inschrijving van de leraar is vier jaar geldig. Om de vier jaar dient er weer een herregistratie plaats te vinden. Om die herregistratie te voltooien is onder meer van belang dat de leraar over de vier voorafgaande jaren tenminste 160 registeruren aan scholing heeft gevolgd. Gezien de huidige mogelijkheid tot registratie en de aankomende verplichting tot registratie is dit een goed moment om per cao kort in te gaan op de daarin beschreven rechten en plichten rondom scholing.

TEKST MR. MAARTEN SEGERS

In het primair onderwijs zijn de collectief gemaakte scholingsafspraken terug te vinden in hoofdstuk 9 van de cao PO 2014-2015. Voor individuele professionele ontwikkeling stelt de werkgever (op schoolniveau) per jaar een bedrag van € 500,- per fte beschikbaar. Dit bedrag is niet individueel afdwingbaar maar vormt een pot waar personeel voor individuele professionalisering gebruik van kan maken. Daarnaast heeft de werknemer per werkweek recht op twee uren voor zijn individuele professionele ontwikkeling (deeltijders naar rato). Bij een volledige werktijdfactor is dat voor individuele professionalisering 83 uur op jaarbasis. Naast de ruimte voor individuele professionalisering dient je werkgever ook beleid te hebben met betrekking tot opgedragen professionaliseringsactiviteiten van het personeel. In die regeling moet o.a. opgenomen zijn wat de aard en de omvang is van de in tijd en geld opgenomen faciliteiten die de werkgever ter beschikking stelt voor overige scholing. Neem hoofdstuk 9 van de cao PO 2014-2015 eens door voor een volledig overzicht.

In het voortgezet onderwijs zijn de in de cao gemaakte afspraken voor scholing terug te vinden in hoofdstuk 17 van de cao VO 2014-2015. Voor individuele professionele ontwikkeling heeft de leraar recht op een bedrag van € 600,- per jaar (deeltijders na rato). Daarnaast heeft elke leraar recht op 83 uur per jaar ten behoeve van professionaliseringsactiviteiten (deeltijders naar rato). Een leraar beslist zelf hoe en voor wat voor professionaliseringsactiviteiten hij dit budget inzet. Naast het individuele basisrecht in geld en tijd is er ook sprake van door de werkgever opgedragen scholing. Een school in het voortgezet onderwijs dient jaarlijks ten minste

10% van de personele lumpsum te besteden aan scholing en professionaliseringsactiviteiten. Net als in het primair onderwijs dient de werkgever in samenspraak met de P(G)MR intern beleid op te stellen waarin o.a. in moet zijn gegaan op de wijze waarop de faciliteiten voor de collectieve en individuele professionaliseringsactiviteiten beschikbaar worden gesteld. Werk je in het voortgezet onderwijs neem dan eens hoofdstuk 17 van de cao VO 2014-2015 door voor een geheel overzicht van de rechten plichten rondom scholing.

In het middelbaar beroepsonderwijs is het recht op scholing nader beschreven in hoofdstuk 4 van de cao MBO 2014-2015. Elke werknemer heeft sowieso recht op een individueel budget van 59 uur voor scholing en professionalisering (deeltijders naar rato). Daarnaast wordt er nog tijd voor scholing en professionalisering beschikbaar gesteld op niveau van het onderwijsteam. De omvang van dit aantal uren moet worden bepaald door het aantal FTE binnen het onderwijsteam te vermenigvuldigen met 107. De verdeling van deze uren over het onderwijsteam is afhankelijk van de conform artikel 3.4 cao MBO 2014-2015 gebruikte werkverdelingsmethode. Verder stelt de werkgever in samenspraak met de ondernemingsraad (OR) intern scholingsbeleid op. In dit scholingsbeleid dienen de uitgangspunten van het beleid opgenomen te zijn. Daarnaast moet daarin bepaald zijn welke werknemers wanneer in aanmerking komen voor bepaalde scholing. Neem hoofdstuk 4 van de cao MBO 2014-2015 eens door voor een beter overzicht van je rechten en plichten omtrent scholing.

Heb je vragen neem dan staat de juridische afdeling voor je klaar: juristen@kvlo.nl.

Tchoukbal interessant voor onderwijs [2]

De verschillende sportbonden plaatsen regelmatig informatie op de site die voor LO docenten interessant kan zijn en te gebruiken is in de lessen. In een korte serie besteden we aandacht aan een leermiddel van de NHV (Nederlands Handbal Verbond). Hierin geeft Nicolien de Wit een opbouw van het spel Tchoukbal als kennismaking met handbal. In het onderwijs is Tchoukbal een interessant spel dat gebruikt kan worden als zelfstandig doelspel of als voorbereiding op of variant van handbal (Redactie).

(REDACTIE MAARTEN MASSINK) FOTO'S ANITA RIEMERSMA

Voorbereidende oefeningen voor Tchoukbal

Werpen en Vangen individueel

Organisatie

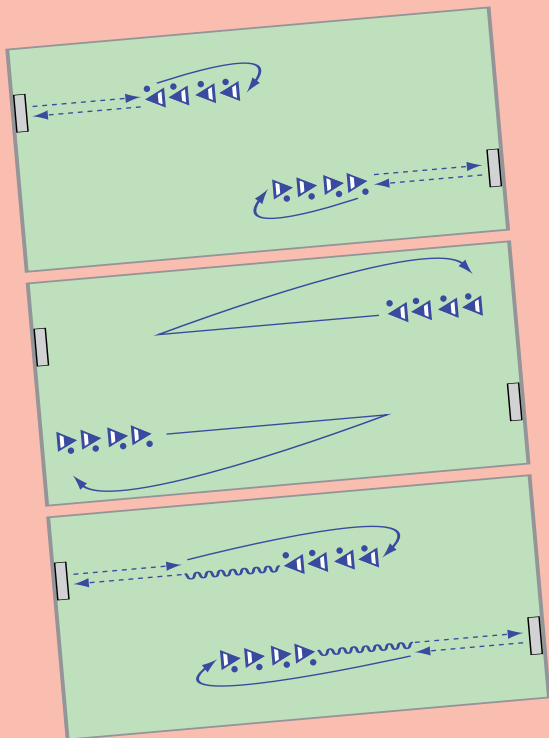
Rij opstelling recht tegenover de Tchouk waarna men na de oefening in dezelfde rij achteraan aansluit.

Verloop

De eigen bal in de Tchouk werpen en weer terug opvangen.

Variatie bij het werpen en vangen

Werpen met diverse technieken zoals loopschot, sprongschot, heupschot. Voorafgaand aan het werpen met de bal tippen, dribbelen, een schijnbeweging maken of een combinatie van voorgaande oefeningen.

Voorbereidende oefeningen voor Tchoukbal

Werpen en Vangen in groepsvorm

Organisatie

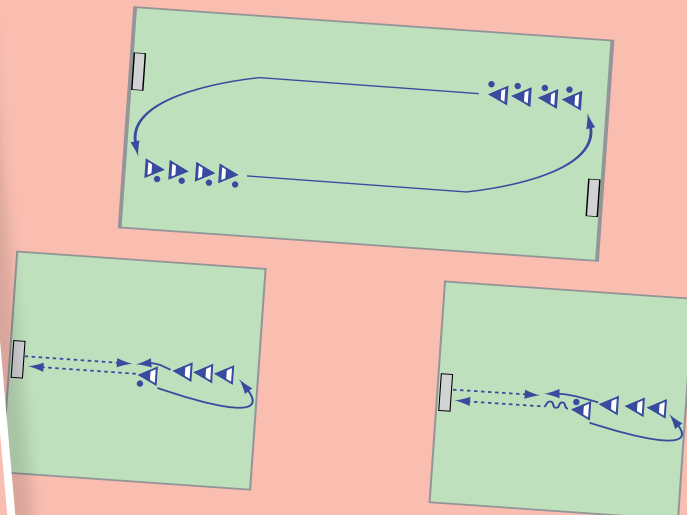
Rij opstelling recht tegenover de Tchouk, na de oefening in omgangsvorm in de andere rij achteraan aansluiten.

Verloop

De bal in de Tchouk werpen, degene achter je vangt de bal op. Na het werpen in de andere rij achteraan aansluiten.

Variatie bij het werpen en vangen

Werpen met diverse technieken zoals loopschot, sprongschot, heupschot. Voorafgaand aan het werpen met de bal tippen, dribbelen, een schijnbeweging maken of een combinatie van voorgaande oefeningen.

In het vorige nummer (*Lichamelijke Opvoeding 10*) zijn variaties van, en voorbereidende spelen voor Tchoukbal aan bod gekomen. Nu gaat het om voorbereidende oefeningen ter voorbereiding op en verbetering van het spelen van Tchoukbal. De thema's die herkenbaar aan bod komen zijn individueel spelen (werpen en vangen), samenspelen, samenspelend passeren en samenspelend scoren.

Vorbereidende oefeningen voor Tchoukbal

Werpen en Vangen in twee rijen

Organisatie

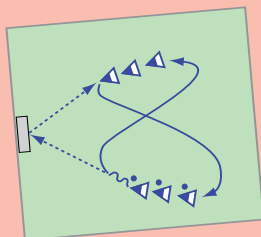
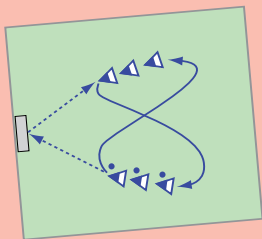
2 rijen recht tegenover de Tchouk. Rechterij staat ongeveer 2 meter rechts buiten de Tchouk en de linkerij staat ongeveer 2 meter links buiten de Tchouk. Elke speler in de linkerij heeft een bal.

Verloop

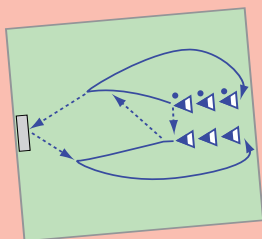
De speler vooraan in de linkerij werpt de bal in de Tchouk waarna men achteraan in de rechterij aansluit. De speler vooraan in de rechterij vangt de terugkaatsende bal op en sluit achteraan in de linkerij, enz.

Variatie bij het werpen en vangen

Werpen met diverse technieken zoals loopschot, sprongschot, heupschot. Voorafgaand aan het werpen met de bal tippen, dribbelen, een schijnbeweging maken of een combinatie van voorgaande oefenvormen.

Uitbreiden met een give en go

Vorbereidende oefeningen voor Tchoukbal

Werpen en Vangen met twee tallen

Organisatie 1

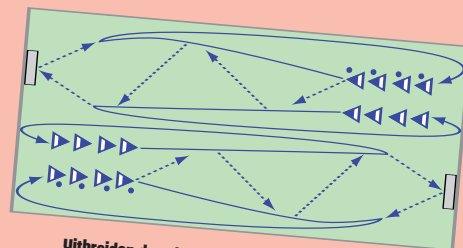
2 rijen staan op ruime afstand tegenover de Tchouk, b.v. aan de andere zijde van de zaal. Eén van de voorste 2 spelers heeft een bal. Na de oefening sluit het 2 tal in dezelfde rij achteraan.

Organisatie 2

2 rijen staan op ruime afstand tegenover de Tchouk, b.v. aan de andere zijde van de zaal. Eén van de voorste 2 spelers heeft een bal. Na de oefening loopt het 2 tal in omgangvorm en sluit in de andere rij achteraan.

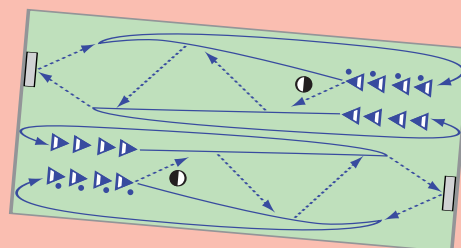
Verloop

De spelers brengen samen de bal op. Een van beide beslist om de bal in de Tchouk te werpen, de andere speler vangt de terugkaatsende bal op.

Uitbreiden door het inpassen van een verdediger

Oefensituatie 2 tegen 1

Bij de vormen met werpen en vangen individueel gaat het om dribbelend en/of tippend de bal opbrengen, werpen op de tchouk en zelf de bal opvangen (leskaart 1).

De oefenvormen met werpen en vangen in groepsvormen zijn gericht op individueel spelen en samenspelend scoren (leskaart 2).

Vervolgens is het thema samenspelen (give and go) en samenspelend scoren aan de orde bij wer-

pen en vangen in twee rijen (leskaart 3).

Tot slot zijn er voorbereidende oefeningen bij werpen en vangen met tweetallen die gaan over het thema samenspelen passeren en scoren (leskaart 4).

Zie ook de site van NHV: http://www.handbal.nl/userfiles/tchoukbal_NHV.pdf

(S)Cool on Wheels

Meer begrip voor medeleerling met een handicap

Een klasgenootje met een handicap, wat betekent dat voor hem of haar? En hoe voelt het om te sporten als je blind bent of in een rolstoel zit? Kinderen ervaren dit zelf tijdens een clinic (S)Cool on Wheels van Fonds Gehandicaptensport. De clinic speelt in op het samen beleven en ervaren, waardoor kinderen zonder handicap beter gaan begrijpen hoe het is om met een handicap door het leven te gaan. Dus ook als er geen kinderen met een handicap in de klas zitten is de clinic een aanrader.

TEKST CELINE VAN OOSTERHOUT FOTO'S VVB FOTO

Wat is (S)Cool on Wheels? (S)Cool on Wheels is een voorlichtingsproject van Fonds Gehandicaptensport met als thema 'leven en sporten met een handicap'. De clinic bestaat uit een interactief theoriegedeelte in de klas en een praktijkgedeelte in de gymzaal met o.a. rolstoelbasketbal en is bestemd voor groep 7 en 8 van de basisschool. De clinic duurt in totaal maximaal één dagdeel per klas en wordt verzorgd door sporters die zelf een lichamelijke handicap hebben. Zij weten als geen ander aan de kinderen over te brengen hoe het is om met een handicap in het dagelijkse leven te functioneren en hoe belangrijk de rol van sport en bewegen daarin is. Zij laten de mogelijkheden van mensen met een handicap zien.

(S)Cool on Wheels past goed binnen onderwijsthema's als 'goed burgerschap', 'respectvol omgaan met elkaar' en 'bewegen en gezondheid'. In de uitvoering van (S)Cool on Wheels werkt Fonds Gehandicaptensport samen met verschillende provinciale sportraden.

Theorie

Tijdens het interactieve theoriegedeelte in de klas bespreekt de docent (S)Cool on Wheels met de kinderen vragen als: 'wat versta je onder een handicap?', 'welke soorten handicaps zijn er?', 'hoe ga je ermee om in het dagelijks leven', 'welke sporten kun je doen?' en 'waarom is sport zo belangrijk voor mensen met een handicap?'. Dit gedeelte wordt ondersteund met filmpjes en de kinderen mogen alles vragen over de handicap van de docent. Jacqueline van Gammeren, intern begeleidster op CBS De Wegwijzer in Nederhemert, vroeg een clinic (S)Cool on Wheels aan vanwege een jongen met een handicap in de klas. Na afloop van de clinic vertelde Jacqueline: "De kinderen zijn heel enthousiast in gesprek gegaan. We merkten dat de kinderen er na een poosje helemaal in zaten. Paul gaf ruimte voor 'domme' vragen omdat 'domme' vragen niet bestaan maar het wel 'dom' is als je een vraag hebt nadat hij naar huis is. Doordat de kinderen steeds diepere vragen gingen stellen, merkten we dat het onderwerp binnen kwam. Ook gingen de kinderen vragen stellen aan Rick; de leerling met een handicap in de klas. Vragen die ze eerder nog nooit hadden gesteld. Ik zag die dag een heel blij jongetje".

Klasgenootje Annelinde (9 jaar) vertelde: "Ik vond het heel bijzonder hoe die vrouw in het filmpje alles deed. Ze had geen armen en geen benen, maar ze kon schrijven met haar tenen".

Praktijk

In de gymzaal gaan de kinderen zelf ervaren hoe het is om met een handicap te bewegen en te sporten. Bijvoorbeeld via een hindernisbaan met een rolstoel en/of spelvormen met een blinddoek. Meestal wordt deze les besloten met een partijtje rolstoelbasketbal, maar ook zitvolleybal of rolstoelhandbal is mogelijk.

"Alle kinderen vonden het heel erg leuk om te doen en te ervaren. En voor Rick was het geweldig, hij heeft de behendigheid in een rolstoel en hierin was hij de beste," aldus Jacqueline van Gammeren.

Rick (9 jaar): "Ik vond rolstoelbasketbal heel leuk want ik ben er heel goed in. Ik zit ook op zwembaden dus ik sport best veel. Op zwembaden zitten alleen kinderen zonder handicap en dat vind ik heel normaal."

Ook op De Paasbergschool in Ede vond een clinic (S)Cool on Wheels plaats vanwege een leerling met een handicap. *"Kinderen hebben ervaren hoe het is om in een rolstoel te zitten en hebben meer respect gekregen voor het meisje uit de klas in de rolstoel. Ze hebben ervaren dat ze er bijv. spierpijn van krijgen in hun armen. Ook bewondering voor mensen die zich helemaal in een rolstoel kunnen redden. Het maakte veel indruk dat de docenten een handicap hebben, het leefde daardoor gelijk bij de kinderen,"* aldus Alinde Riezebos, leerkracht groep 8

Lesmateriaal (S)Cool on Wheels

In 2013 heeft Fonds Gehandicaptensport lesmateriaal ontwikkeld dat (vak)leerkrachten in het

basisonderwijs de mogelijkheid biedt om extra aandacht te besteden aan het thema 'leven en sporten met een handicap'. Het lesmateriaal biedt voor zowel in de klas als in de gymzaal allerlei suggesties om met het thema aan de slag te gaan. Al het lesmateriaal is, na een éénmalige registratie, gratis te downloaden en flexibel te gebruiken. Kijk op www.lesmateriaal.scoolonwheels.nl

Aanmelden (S)Cool on Wheels

Aanmelden voor één of meerdere clinics (S)Cool on Wheels kan via fondsgehandicaptensport.nl/scoolonwheels. Hier staat ook meer informatie over de clinic. Een clinic (S)Cool on Wheels is voor een basisschool gratis, maar Fonds Gehandicaptensport is wel afhankelijk van sponsoring. Als de school een sponsoractie voor Fonds Gehandicaptensport organiseert, wordt de clinic gegarandeerd.

Voor vragen kun je contact op nemen met Céline van Oosterhout, projectcoördinator van (S)Cool on Wheels.

Fonds Gehandicaptensport

Fonds Gehandicaptensport zet zich in om sport voor iedereen met een handicap structureel mogelijk te maken, het sportaanbod kwalitatief en kwantitatief te verbeteren en meer aandacht te vragen voor de gehandicaptensport. Om deze doelstellingen te realiseren is een goede beeldvorming van groot belang. Iedereen moet weten dat niemand buitenspel mag staan. Daarom wordt (S)Cool on Wheels ingezet in het onderwijs. ■

Contact

celine@fondsgehandicaptensport.nl

Passend onderwijs, een jaar later

Passend Onderwijs heeft zijn intrede gedaan, ook in het SBO! In dit artikel wil ik stil staan bij de gevolgen van de invoering van passend onderwijs op het SBO. Wat is er veranderd voor mij als vakdocent bewegingsonderwijs en combinatiefunctionaris? En wat is voor mij het ideaal beeld dat moet voortkomen uit passend onderwijs?

TEKST ELY BAGERMAN FOTO'S ANITA RIEMERSMA

▲
*Aandacht voor
hulpvragen van
leerlingen*

Mijn naam is Ely Bagerman (36) en ik ben werkzaam als vakdocent bewegingsonderwijs en combinatiefunctionaris op SBO de Boemerang. De Boemerang is een openbare school voor speciaal onderwijs in Apeldoorn. We vangen kinderen op die aangewezen zijn op specialistische zorg die niet geboden kan worden in het reguliere basisonderwijs. We sluiten in ons onderwijs aan bij de sterke kanten van onze kinderen. Dit doen we door betekenisvol onderwijs met ze te maken. Leren met je hoofd, maar vooral ook met je hart en je handen. De Boemerang is daarnaast ook een Sport Actieve school. Sport neemt zowel intern als extern een belangrijke plaats in binnen ons onderwijs aanbod.

Sinds 1 augustus 2014 is passend onderwijs van start gegaan. Vanaf 1 augustus tot nu zijn er al veel veranderingen geweest. Het leerlingenaantal krimpt op onze school. Dit is een gevolg van de algemene krimp van leerlingenaantallen maar

ook blijven er meer leerlingen in het regulier onderwijs. Leerlingen die voor de invoering van Passend onderwijs door werden verwezen naar het SBO blijven nu op het regulier onderwijs met extra ondersteuning. Leerlingen die het met extra ondersteuning niet redden in het reguliere onderwijs worden nu nog steeds doorgestuurd naar het speciaal onderwijs (so).

De populatie leerlingen verandert. We zien steeds meer ziektebeelden binnen onze school. De jonge kinderen die we nu binnen krijgen hebben vaker zwaardere en complexere hulpvragen. Steeds meer leerlingen hebben ook een complexere motorische hulpvraag. Over het algemeen kunnen we zeggen dat we een grotere diversiteit aan hulpvragen hebben.

Door de krimp van het aantal leerlingen krimpt ook het docententeam en het team van onderwijsondersteuners. Deze krimp en de grotere diversiteit aan hulpvragen wringt nog wel eens op de werkvloer, je komt handen en expertise tekort. Er zijn al verschillende expertises weg bij ons op school, de meest recente zijn PMT en Logopedie.

Voor mij als vakdocent bewegingsonderwijs veranderen er langzamerhand ook steeds meer dingen.

In de groepen, vooral de jongere groepen, zitten steeds meer kinderen met verschillende ziektebeelden en leerlingen met zwaardere en complexere hulpvragen ook op motorisch gebied. Ik zie ook leerlingen waarbij de hulpvraag op sociaal emotioneel gebied zo groot is dat ze zich moeilijk ontwikkelen op andere gebieden zoals het motorische gebied.

Soms stel ik me de vraag wel eens: *moet ik nu mijn les om deze hulpvragen heen bouwen of moet ik mijn les plannen en de verschillende hulpvragen er in laten passen.* In de lessen bewegingsonderwijs is het vaak passen en meten. Het voorwerk om lessen in elkaar te zetten wordt steeds complexer. De administratie wordt uitgebreider, vooral door de toename van de verschillende ziektebeelden. In de lessen maak ik gebruik van stagiaires van de verschillende sportopleidingen. Dit om meer handen in de zaal te hebben en hen natuurlijk een mooie en uitdagende stageplek te geven. Maar die extra handen in de zaal worden naar mijn mening noodzaak, je

▲
*Specifiek bezig zijn
met leerlingen*

kunt hierdoor vaker specifiek bezig zijn met een leerling.

In het SBO moet je voldoen aan de reguliere doelen die gesteld worden aan het bewegingsonderwijs.

Ik merk dat het voor een groter wordende groep leerlingen steeds moeilijker wordt om hier aan te voldoen. Als vakdocent doe ik er van alles aan om deze leerlingen wel alles aan te bieden maar dan op aangepaste wijze. Hiervoor heb ik samen met de kinderoefentherapeuten van onze school 'de spanningsboog' ontwikkelt. Daarnaast heb ik samen met een vakcollega uit het speciaal onderwijs, de methode *bewegen samen regelen* aangepast voor het speciaal onderwijs. Met bovenstaande methodes spelen we in op de uitdaging om kinderen met grote verschillen op motorisch en sociaal emotioneel gebied bij elkaar en met elkaar te laten bewegen.

Ook wordt de administratieve kant groter. Het is niet alleen de administratie die je hebt rond een gymles maar in toenemende mate heb je te maken met een groter wordende administratie rondom de zorg die verleend wordt aan het kind zowel intern en extern. De puzzel die je moet maken om goed les te kunnen geven bestaat nu uit meer en kleinere stukjes, ik zie dit echt als een uitdaging

Naast vakdocent bewegingsonderwijs ben ik ook combinatiefunctionaris. Een van mijn taken binnen deze functie is om leerlingen te begeleiden naar een sportvereniging. Steeds meer ouders gaan samen met mij op zoek naar een passende sportvereniging voor hun zoon of dochter. Deze ouders en kinderen hebben vaak al vele negatieve ervaringen gehad op reguliere sportverenigingen. Vaak kregen deze kinderen geen aansluiting bij

de andere kinderen of begreep de trainer deze niet. Door samenwerking met ouders en sportvereniging proberen we een passende plek te vinden voor het kind.

Naast deze positieve verandering zie ik ook dat er steeds meer leerlingen niet sporten. Dit heeft vaak verschillende redenen. Voor de veranderende populatie bij ons op school wordt het vaak lastiger om aansluiting te vinden bij een reguliere sportvereniging. We zijn nu Apeldoorn breed bezig om sportplekken te creëren binnen reguliere verenigingen voor onze doelgroep (SO). De bedoeling is straks dat ook de kinderen uit het reguliere basisonderwijs die geen aansluiting kunnen vinden bij een sportvereniging op deze sportplekken mee kunnen doen. Daarnaast is in Apeldoorn het Uniek Sportloket geopend. Bij dit loket kun je terecht om je aangepaste sport te kiezen. Dit loket werkt nauw samen met de combinatiefunctionaris.

Het organiseren van buitenschoolse sportactiviteiten wordt steeds lastiger. Dit heeft verschillende redenen. Door de krimp van het aantal leerlingen en hun complexiteit wordt het moeilijker om leerlingen te krijgen voor de verschillende buitenschoolse sportactiviteiten. Naast de krimp van het aantal leerlingen heeft de krimp van het docententeam, met daarbij de nieuwe cao, ook gevolgen voor de deelname aan buitenschoolse activiteiten. Er moet nu worden gekeken of we de begeleiding rond kunnen krijgen om mee te kunnen doen aan een buitenschoolse sportactiviteit. Daarbij moet ook gekeken worden welke leerlingen meegaan. Soms moeten er afspraken worden gemaakt met ouder/verzorger en het kind om deel te kunnen nemen aan een activiteit.

Zoals hierboven beschreven is er het laatste jaar best het een en ander veranderd. Het is voor mij intensiever en uitdagender geworden. Ik weet niet of alles met de Invoering van Passend onderwijs te maken heeft. De grootste veranderingen voor mij, en de gevolgen ervan, zijn de krimp van het aantal leerlingen op onze school met daarbij horende de krimp van ons team.

In de toekomst hoop ik dat er een goed en gezond speciaal onderwijs en Apeldoorn komt. Maar wat ik vooral hoop is dat scholen in gaan zien hoe belangrijk goed bewegingsonderwijs is, dat niet iedereen dat zomaar kan geven en dat je daar echt vakspecialisten voor nodig hebt. Niet alleen in het so wordt het geven van gymlessen complexer maar vooral op de reguliere basisscholen. Hun populatie verandert sterk. Ik pleit er dan ook voor dat alle kinderen en groepsdocenten van het so en regulier basisonderwijs gymlessen krijgen van een enthousiaste en goede vakdocent bewegingsonderwijs. ■

Contact:
Bagermanely@cs.com

Kijkje in de gymzaal van..

Groepsdynamiek in de gymzaal

Gedrag in beweging op Scheepvaart College Rotterdam

Op het Scheepvaart en Transport College Rotterdam verlopen de lessen lichamelijke opvoeding net even anders: een veilig groepsgevoel is belangrijker dan de motorische vaardigheden. "We bereiden de kinderen voor op de maatschappij waarin ze straks zelfstandig hun weg moeten vinden. Gedrag weegt daar veel zwaarder dan de spelregels of techniek van bijvoorbeeld basketbal," aldus gymdocent Martien Visser. Een kijkje in zijn gymzaal en een prikkelende kijk op het spanningsveld tussen motorische ontwikkeling en sociale vaardigheden in de gymles.

INTERVIEW MET MARTIEN VISSER TEKST ERIK OUWERKERK FOTO'S PETJA BUITENDIJK

*Kijkje in de gymzaal
van Martien Visser*

Martien Visser zit tegenover de leerlingen van 2G in de gymzaal, met grotendeels bekenden voor de 34-jarige leraar. "Wie weet wat het belangrijkste is in deze les?" vraagt hij tijdens de eerste adempauze van de eerste gymles van het jaar. "Plezier" oppert een leerling. "Samenwerken" probeert zijn klasgenoot. "Dat komt er heel dichtbij", complimenteert de leraar.

"Het belangrijkste in deze les is gedrag. Als het goed gaat in de groep, kan ieder kind zich veilig voelen, is er respect over en weer en let je op je buurman en jezelf. Daar werken we aan. Want gebeurt dat niet... dan geldt er in de groep al snel het recht van de sterkste of de grootste. De rest is daar dan de dupe van."

Lang stilzitten is er natuurlijk niet bij voor de pubers, dus is het al snel tijd voor het klassieke balspel 'iemand-is-em-niemand-is-em'. De toekomstige medewerkers in de transportsector, havens of scheepvaart stuiven uiteen en verspreiden zich door de zaal. "Kijk, dit spel lijkt op zichzelf weinig inhoud te hebben, dit doen ze op de basisschool ook", vertelt Visser vanaf de zijlijn. "Maar kijk eens wat verder: wie gooit de bal keihard naar zijn klasgenoot en wie doet het rustig? En als iemand af is, loopt hij dan zelf naar de bank of kijkt hij eerst of ik het gezien heb? Welke spelers eisen de bal op? Wordt er samengewerkt? Kijk tijdens een simpel spel alleen al naar het oogcontact, stemvolume, de lichaamshouding et cetera. Je hebt een schat aan informatie over iemand en zijn gedrag in de groep..."

▲
*Niet te lang
stilzitten*

Terwijl Visser zijn jongens in de gaten houdt, ziet hij kans tussen de opdrachten en de lesuren door zijn verhaal toe te lichten. "Ik zag mezelf al van jongs af aan als gymleraar voor de klas staan. Volgens mij heb ik dat al besloten toen ik nog op de basisschool zat. Tijdens mijn middelbare schoolperiode heb ik deze ambitie niet meer losgelaten en ben ik na mijn HAVO-examen begonnen aan de HALO. Dat was in 1999."

Wat heb je daar geleerd en wat miste je juist?

"Ik was in eerste instantie vooral geïnteresseerd in de sport, in de verschillende disciplines, niet per sé in het lesgeven. De liefde voor het vak heb ik later pas in de praktijk ontwikkeld. Methodisch en didactisch heb ik erg veel geleerd op de academie, al stond de praktijk vaak in contrast met de ideale situatie waar in de opleiding vanuit werd gegaan. Natuurlijk is pure vakkennis erg belangrijk, je wilt iets correct en met enthousiasme overdragen aan de kinderen. Uiteraard wil ik dat mijn leerlingen er motorisch op vooruit gaan en ze liefde voor bewegen bijbrengen. Als ze bij mij in de les in aanraking komen met basketbal of rugby en naar aanleiding daarvan die sport bij een sportvereniging gaan beoefenen, is dat geweldig.

Maar in de praktijk is gebleken dat de kinderen niet zo veel aandacht kunnen opbrengen voor de opbouw vanuit een techniek naar de toepassing. Vooral als de gymzaal ook het terrein is waar de hiërarchie in de groep wordt bepaald en soms persoonlijke vetes worden uitgevochten. Het groepsdynamische proces gaat wat mij betreft vóór op de methodiek.

Dat is een stellige uitspraak. Schoenmaker, hou je bij de leest...

Ik besef dat het voor sommige vakgenoten vloeken in de kerk is. Natuurlijk is het vak zelf, letterlijk de lichamelijke opvoeding, prachtig. Niet voor niets ben ik sinds 2006 actief als tennisleraar op Goeree-Overflakkee en verzorg ik hockeytrainingen aan de jeugd van HCGO. Daar is veel ruimte voor kennisoverdracht en verloopt het groepsproces meer als vanzelf.

Maar de beroepspraktijk als docent is weerbarstig. Bedenk dat het middelbaar onderwijs erg breed is, het loopt van praktijkonderwijs tot gymnasium. De lessen zullen overal anders verlopen, de achtergrond en de ambities in elke groep liggen weer anders en ik vind dat je daar als leraar rekening mee moet houden. Ik werk sinds 2008 bij het Scheepvaart en Transportcollege (VMBO)

in Rotterdam Zuid. Daarvoor ben ik werkzaam geweest bij het Wellantcollege Annahoeve in Brielle en deelde ik mijn lessen weer anders in.

Ik ben leraar lichamelijke opvoeding, laat daar geen misverstand over bestaan: ik wil de liefde voor bewegen overbrengen net als mijn collega's elders in het land doen. Daar gebruik ik individuele werkvormen voor, doe opdrachten in teams, werk aan kracht, souplesse, coördinatie, uithoudingsvermogen et cetera. Ik heb kennis en didactische bagage opgebouwd vanuit de opleiding en mijn ervaring. De groep maakt wel degelijk ook fysieke progressie."

Visser wil graag aangeven dat hij geen sociaal-maatschappelijk werker is die een verschaald bewegingsprogramma aanbiedt maar dat hij een gymdocent is die alles uit zijn vak haalt. "Waar het mij om gaat is dat er meer uit de les te halen is en daar moet afhankelijk van de context en de mogelijkheden die er zijn ook gebruik van worden gemaakt. Dat is een uitdaging natuurlijk. Mijn doelgroep van nu heeft een gemengde culturele achtergrond, groeit op in een flinke stad en gaat later waarschijnlijk rond de haven werken. Ik wil een veilig klimaat creëren in de les en sociale skills bijbrengen. Dat zullen ze later in de maatschappij hard nodig hebben."

Voor de volgende oefening nemen de leerlingen op volgorde van maand en dag van geboorte plaats op de lange bank in de zaal. "Kijk, allebei geboren in januari", merkt hij op. "Wist je dat al?" De tieners weten volgens de docent in trainingspak binnen de kortste keren wat de verschillen zijn in merk sneakers, lengte, voetbalclub en afkomst maar kijken maar zelden naar de overeenkomsten. "Je hebt meer met elkaar gemeen dan je denkt, en daar moeten jullie

▼
Een schat aan informatie uit een trefbalspel

mee aan de slag: zo krijg je begrip voor elkaar", spreekt hij zijn klas toe.

Terwijl de jongens elkaar opnieuw proberen af te gooien, vertelt Visser verder zonder de jongens uit het oog te verliezen. "Deze jongens groeien op in drie domeinen: school, thuis en op straat. Hier op school bereiden we ze voor op de maatschappij, en dan gelden de wetten van de straat niet meer maar komt het aan op overleg en een sterke persoonlijkheid. Dat krijg je niet zomaar voor elkaar: eerst creëren we een veilig groepsgevoel. Daar zijn mijn collega's en ik zeker tot de herfstvakantie mee bezig. Zit het met de groepsdynamiek eenmaal goed, kunnen we de sociale vaardigheden steeds verder uitbreiden en verdiepen."

Kun je daar wat meer op ingaan?

Ik wil vooral het model over groepsontwikkeling van Tuckman eruit lichten, dat gaat uit van de fasen *forming*, *storming*, *norming* en *performing*. In de eerste fase dient er een veilig klimaat te zijn voor een wenselijk groepsproces en de leraar heeft daar een cruciale rol als leider die het goede voorbeeld neemt. De stormfase zal daarna onherroepelijk plaatsvinden: de groep zal op zoek gaan naar hiërarchie en dat gaat gepaard met botsingen. Aan de gymdocent is het dan grenzen te stellen en ook neutraal te blijven: het gaat niet om de persoon maar om gedrag. Aan de hand daarvan zal de groep normen en regels moeten stellen en stuurt de onderwijzer. Tenslotte gaat het erom kritisch naar de eigen groep te kijken: wat ging er goed, wat verkeerd? Wat kan er beter, zijn we klaar voor het volgende niveau of moeten we een stap terug?

Je spreekt veel in de wij-vorm. Wat vinden je collega's eigenlijk van jouw werkwijze?

"Om te beginnen is mijn directeur het helemaal eens met onze werkwijze en geeft ons veel autonomie, dat is erg prettig werken. Samen met mijn collega's Ton Verloop, Dick de Bruijne, Jan

Aan de gymdocent is het dan grenzen te stellen en ook neutraal te blijven: het gaat niet om de persoon maar om gedrag

van Buuren en Simon Willemse overleggen en bespreken we samen wat we doen en houden de mentor op de hoogte van de ontwikkelingen in de gymzaal middels observatieformulieren. Een paar jaar geleden ging dat nog wat informeler en spraken we elkaar in de wandelgangen en in de lerarenkamer. Deze school is echter zo hard

gegroeid dat er nu nog een schoolgebouw naast de onze wordt gebouwd: dat betekent voor ons ook dat we onze werkwijze nu formeler vastleggen. Samen met collega De Bruijne heb ik de werkwijze op papier gezet zodat andere leraren lichamelijke opvoeding het makkelijker op kunnen pakken zodra ze hier gaan werken en ook "de buitenwacht" weet wat er gaande is.

Wat bedoel je met de buitenwacht?

Al hebben we een bepaalde autonomie over wat er gebeurt in de gymzaal, je moet je natuurlijk wel verantwoorden voor wat je doet. Voor de ouders, inspectie, het bestuur et cetera. Dat is niet erg, hoe meer mensen weten wat wij doen, hoe beter." Visser is niet bang om zijn boodschap te verspreiden, ook voor collega's van andere vakgebieden draagt hij het belang van een gezonde groepsdynamiek uit, onder andere via het onderwijssamenwerkingsverband Passie op Zuid.

"Voor goed onderwijs moet een docent Nederlands niet alleen zorgen dat hij weet waar hij over praat en een wiskundeleraar hoeft ook niet alleen de pythagoras-formule te kunnen dromen. Een gedegen vak kennis is belangrijk, maar wil je methodisch en didactisch jouw kennis en kunde toepassen, dan moet je een goed functionerende groep hebben en daarvoor heb je kennis nodig van groepsdynamische processen. Er komt een hoop energie vrij in de gymzaal, dat is natuurlijk anders dan in het scheikundelokaal, en misschien heb juist ik daarom zo'n oog voor de sociale verhoudingen in de klas. Daar maken we gebruik van. Als een groep niet goed functioneert, zal je eerst dáár aandacht aan moeten besteden. Dan heb je een stevige en

prettige basis voor verdere creatieve en cognitieve processen in de les, dat blijft algemeen geldend."

Hoe kijken collega's van andere vakgebieden aan tegen jouw bijdrage?

Positief. Zoals ik zei biedt een simpel spel al zoveel informatie over iemands gedrag en hoe hij in zijn vel zit. De gymzaal of het buitenveld lenen zich denk ik bij uitstek voor een sociale benadering en analyse van het individu en de groep. In die context, op deze school heb ik veel geleerd

Er komt een hoop energie vrij in de gymzaal, dat is natuurlijk anders dan in het scheikundelokaal

over het belang van samenwerken en de bewustwording van wat kinderen gemeenschappelijk hebben. Op deze leeftijd vindt er op school vaak een constante sociale strijd plaats om macht en status. De een voelt zich sterk en zeker, de ander machteloos en terwijl de een domineert zoekt de ander naar respect. Dat komt vaak neer op uiterlijk vertoon en het benadrukken van verschillen: met mooie kleren, dure spullen en stoere verhalen willen ze opklimmen op de sociale ladder. Maar het kan ook op een sociale manier, als ze inzien wat we allemaal met elkaar gemeen hebben en als ze leren om te gaan met elkaars verschillen. Dan voel je je meer verbonden en veiliger. Nu, en in de toekomst zullen ze aan dat besef nog veel plezier beleven." ■

▲ *Ondanks verschillen kijken naar overeenkomsten*

Wil je meepraten over het sportief-sociale spanningsveld? Mail naar de redactie.

Contact

Erik Ouwerkerk@yahoo.com

Verrassend en passend

Passend onderwijs gooit een balletje op in onze les dat soms verrassend kan rollen!

De invoering van Passend onderwijs is niet ongemerkt aan ons gymlokaal voorbij gegaan. We kennen het allemaal: steeds vaker zijn er leerlingen in onze lessen die moeite hebben om te gaan met grenzen, kwetsbaar of teruggetrokken gedrag vertonen of moeilijk kunnen samenwerken. Het lesverloop is daardoor vaak anders dan we ons hadden voorgesteld.

TEKST CEES BERTIJN FOTO'S ANITA RIEMERSMA

Meer leerlingen met ingewikkeld gedrag en meer bewegingsproblematiek. Kort gezegd: de diversiteit van leerlingen in onze lessen is toegenomen. Dit stelt ons voor een behoorlijke uitdaging: voor al die verschillende leerlingen in onze lessen moet er immers ook wat te leren zijn! Het is binnen de context van alles wat van invloed is op onze lessen vaak niet eenvoudig om alle verschillende leerlingen recht te doen.

Hoe kunnen we dat nou doen? Hoe organiseren en hanteren we het 'het omgaan met verschillen' in onze les zodat het voor ons leerkrachten werkbaar is maar ook voor de leerlingen? In ons denken hierover is het helpend om als vertrekpunt te nemen dat alle leerlingen verschillende mogelijkheden, competenties, talenten en behoeften hebben. Zo wordt de kans dat we kunnen aansluiten bij wat de leerlingen nodig hebben groter. Dit vraagt van ons een andere manier van kijken en denken: er zal nog preciezer moeten worden gekeken naar wat onze leerlingen nodig hebben om tot leren te komen. Want naarmate de verschillen tussen de leerlingen groter worden is het nog belangrijker dit te weten en te begrijpen.

Als startpunt gaan we uit van de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen. Het gaat hierbij om behoeften op didactisch vlak maar natuurlijk ook op pedagogisch gebied. Deze behoeften zijn voor iedere leerling anders en

veranderen voortdurend in de loop van de tijd (zelfs soms tijdens de les). Gelukkig is het vaak zo dat de behoeften van de leerlingen zo op elkaar lijken dat deze valt te groeperen.

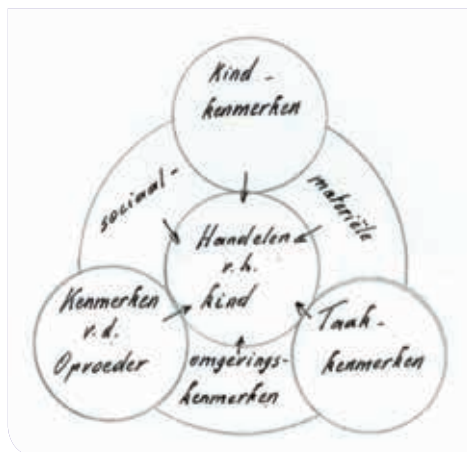
Toch zijn er ook leerlingen van wie de onderwijsbehoefte zodanig afwijkt van de groep dat het niet vanzelfsprekend is dat ze automatisch profiteren van de ondersteuning die de leerkracht aan de rest van de groep geeft. Deze leerlingen hebben dus extra ondersteuningsbehoeften. Dit vraagt dan een nog breder (ander) handelingsrepertoire van ons als leerkracht.

Hier worden we dus uitgedaagd om ons nog meer te verdiepen in de individuele leerling. Kennen we die leerling wel goed genoeg om het gedrag te begrijpen? Immers, het duiden en interpreteren van dat gedrag in onze les kan alleen worden begrepen vanuit zijn bestaanscon-

►
Hoe zorgen we dat
het past?

GLOOT model

text. Het wordt beïnvloed door veel verschillende factoren in zijn omgeving. Pas als we deze weten en begrijpen kunnen we mogelijkheden vinden om beter af te stemmen met de leerlingen en de leersituatie zo arrangeren dat zij beter tot leren kunnen komen.

Helpend binnen dit kader is het GLOOT model (L. Koning 1987) :

Dit is een model dat de verschillende invalshoeken laat zien die van invloed zijn op het gedrag van de leerling. Daarbij gaat het om de volgende kenmerken:

- gedrag
- leerling
- omgeving (sociaal en materiaal)
- onderwijs
- taak.

Als we zo leren kijken krijgen we een completer beeld van de leerling en wordt duidelijk wat hij nodig heeft. Belangrijke vragen die we ons hierna moeten stellen om aansluiting te kunnen vinden bij die onderwijsbehoefte zijn:

- Wat moeten ze leren?
- Waarom moeten ze dat leren?
- Op welke wijze kunnen ze dat het beste leren?

Om deze vragen in onze onderwijscontext te beantwoorden moeten we nog specifiekleren denken vanuit de leerling. Voor het halen van de doelen in de les heeft deze leerling in mijn les :

- een leraar nodig die....
- groepsgeleden nodig die....
- arrangementen en leeractiviteiten nodig die....
- aangepaste opdrachten nodig die....
- instructie nodig die....
- feedback nodig die....
- regels structuur en routines die....

Als we vanuit deze vragen vertrekken krijgen we meer inzicht en wordt het kansrijker om betekenisvolle bewegingsarrangementen te kiezen, aan te bieden en te begeleiden.

Allemaal mooi en wel zult u denken, maar hoe kunnen we dit nou praktisch handen en voeten geven in ons onderwijsaanbod? Laten we eens proberen om out-of-the-box te denken: oplossingsgericht en buiten ons vaste stramien. Dit

Op welke wijze kunnen ze het beste leren?

Arrangement klimmen op verhoogd vlak

▲
*Laat leerlingen van
elkaar leren*

vergroot de kans om beter af te kunnen stemmen op de individuele behoeftes van de leerling. Dit kunnen we doen door:

- flexibel durven en willen zijn
- goed leren "kijken": belangrijke betekenissen
- kunnen duiden van complex leerlinggedrag in relatie tot de onderwijs context
- elke keer je afvragen: wat heeft deze leerling nodig in relatie tot de groepssamenstelling hier opsommingsteken voor de wenselijkheid van groepjes leerlingen met dezelfde onderwijsbehoefte onderzoeken
- het belang inzien van een juist gekozen leerinhoud ten opzichte van de onderwijsbehoefte van de leerling: dit is van grote invloed op leerlinggedrag
- de leerling ontwikkelresultaat laten ervaren ten aanzien van de doelen waaraan hij werkt, daarover reflectie vragen stellen
- naar hem/haar benoemen wat goed gaat in de les zodat de leerling enthousiast wordt.

*Begeleiding van de
uitvoeringswijze
Voor zorg en basis*

Deelnameniveaus

uitvoeringswijze

Durft niet omhoog te klimmen

leerhulp

- vlak lager hangen
- meer steunpunten realiseren naar het vlak (hogere kast ernaast plaatsen)
- leerkracht gaat bij het klimmen staan tot leerling op de bank is om vertrouwen te geven.

Praktisch in het gymlokaal betekent dit:

- kies heldere bewegingsactiviteiten die meerdere niveaus van deelname toelaten
- laat deze meerdere keren (verwant) achter elkaar terugkomen
- uitdagende bewegingsactiviteiten
- beginnen van het bekende naar het minder bekende
- korte wachttijden
- haalbare activiteiten voor alle leerlingen
- niet te snel zijn met arrangementsveranderingen
- bewegingssituaties zo arrangeren dat leerlingen deze samen en zelfstandig kunnen oplossen coachen en stimuleren
- leerling worden gecoacht en gestimuleerd
- ruimte voor ontwikkeling in eigen tempo, mogelijkheid en interesse en autonomie
- zelfstandig werken en samenwerkend leren
- aansluiten bij de belevingswereld en interesses van de leerling
- werken in eigen tempo.

Lezenswaardig binnen dit thema is het boek 'Bewegingsonderwijs op cluster 4-scholen' (Marco van Berkel en Saskia Biesterbosch e.a. 2013). In dit boek wordt een beschrijvingskader aangereikt wat zich niet alleen richt op de uitwerking van leerlijnen en de didactische leerhulp voor leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte. Hierin wordt tevens de begeleiding op gedrag uitgewerkt. Doordat er in de kaders 'hoe nemen de leerlingen deel aan de activiteit' en 'begeleiding ten aanzien van de regulering-aspecten' elke keer dezelfde zes leerlingen op gedrag zijn uitgewerkt ontstaat er inzicht en herkenning in de begeleiding van deze leerlingen. Elke activiteit eindigt met 'Tips voor de leerkracht' waar ook weer gedragsaspecten terugkomen.

Klauteren op een verhoogd vlak

Een activiteit in de leerlijn klimmen volgens het beschrijvingskader in het boek 'Bewegingsonderwijs op cluster 4 –scholen' (Marco van Berkel e.a.) met hoge bank of omgekeerde bank, combiframe, opgehangen dikke mat.

	zorg	basis	vervolg	gevorderd
Omhoog klimmen	Klimt met veel hulpmiddelen, en heeft veel ondersteuning en tips nodig, durft niet op het vlak te klimmen	Klimt met veel hulpmiddelen naar boven en heeft moeite om steunpunten te vinden	Klimt met bewust gekozen hulpmiddelen en vindt voldoende steunpunten	Klimt met weinig of geen hulpmiddelen en steunpunten weet deze eenvoudig en adequaat te kiezen

Stoere Samantha

Samantha heeft er zin in, ze kan niet wachten tot ze aan de beurt is en roept hard dat de anderen moeten opschieten. Als ze klimt heeft ze niet echt overzicht in alle mogelijke steunpunten maar probeert zo snel mogelijk op het vlak te komen. Als ze daar eenmaal is, roept ze naar beneden en laat het vlak heen en weer slingeren. Ook als de volgende leerling naar boven wil klimmen houdt ze daar geen rekening mee. Ze komt niet uit zichzelf naar beneden. Ook na herhaaldelijke aanmaningen: ze zit er prinsheerlijk, wie doet haar wat! Eindelijk komt ze morrend naar beneden en schudt dan nog even flink aan de klimsituatie, en lacht hard om de schrikreactie van de klimmende leerling. Ze moet gewezen worden op de afspraak: na het klimmen achter op de wachtbank gaan zitten.

Introverte Wesley

Als Wesley aan de beurt is, wacht hij eerst totdat de klimsituatie leeg is. Hij neemt geen risico, maar zoekt zorgvuldig de best mogelijke steunpunten uit. Zo nu en dan kijkt hij even achterom of niemand anders van plan is om vast achter hem aan te klimmen. Als hij op het vlak is aangekomen, gunt hij zich geen tijd om van het succes te genieten, meteen kijkt hij hoe hij zo veilig mogelijk weer naar beneden kan komen.

uitvoeringswijze

Vindt bij het omhoog klimmen steunpunten snel en adequaat

leerhulp

- vlak hoger hangen
- minder steunpunten aanbieden
- bank omdraaien zodat het moeilijker wordt om een steunpunt te vinden.

Hoe nemen de kinderen deel aan de activiteit?

Voor vervolg en gevorderd

Arrangement

- vier leerlingen
- opgehangen (omgekeerde) bank, combiframe of dikke mat (ongeveer reikhoogte langste leerling)
- matten onder de bank, combiframe of dikke mat
- kastkop, stoel touwladder als hulpmiddel bij het klimmen.

Activiteit

Probeer op de bank/combiframe/dikke mat te klimmen en klim er daarna weer rustig vanaf.

Regels

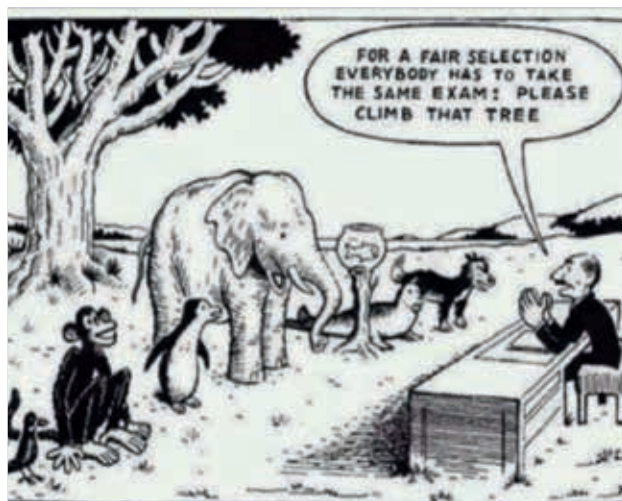
- je begint als de voorgaande leerling er van af is
- nadat je hebt geklommen ga je achteraan op de wachtbank zitten
- je mag de kastkop, stoel of touw/touwladder gebruiken om erop te klimmen.

Groepsgrootte en -samenstelling

De groepsgrootte is beperkt tot vier leerlingen, omdat het klimmen enige tijd vergt en er daardoor te lange wachttijden kunnen ontstaan. Sommige leerlingen willen boven in graag even blijven zitten. Maar de groep kan ook niet kleiner dan drie leerlingen, omdat het erg vermoeiend kan zijn. Bovendien is kijken naar de anderen ook leerzaam.

Arrangementssturing

De hoogte van de bank/combiframe/dikke mat is ongeveer reikhoogte van de langste leerling. Dan is het vrij moeilijk om op de bank te komen, maar wel haalbaar voor veel leerlingen. Met een kastkop of stoel kan iedereen in ieder geval bij de bank zonder te springen. De wachtbank staat op twee meter afstand precies tussen de twee matten. De teruglooproute is hiermee erg duidelijk. Een mooie uitdaging voor leerlingen die de stoel/kastkop of touw ladder niet meer hoeven te gebruiken is het steeds hoger hangen van het klimvlak

Our Education System

"Everybody is a genius. But if you judge a fish by its ability to climb a tree, it will live its whole life believing that it is stupid."

- Albert Einstein

Stoere Samantha		
	Wil niet wachten op haar beurt	Een seintje afspreken zodat de leerling weet dat het gedrag even gecontroleerd moet worden. Inzichtelijk tijdschema.
	Houdt geen rekening met andere leerlingen	Benoemen wat je ziet en de leerling zelf een oplossing laten bedenken, gedragsalternatieven benoemen, directe positieve feedback.
	Houdt zich niet aan de afspraken	Consequenties van gedrag duidelijk en direct bespreken
	Maakt andere leerlingen aan het schrikken	Een mogelijkheid te ontlading bieden
Introverte Wesley	Heeft bij het klimmen veel tijd nodig	Zorgen voor een kleine groep Een kast als hulpmiddel ernaast/erbij zetten
	Voelt zich niet veilig bij het klimmen	Bank lager hangen Leerkracht staat erbij Een maatje mee laten klimmen
	Kan niet genieten van zijn succes	Succes groot benoemen en bevestigen Na afloop een voorbeeld laten geven voor het volgende drielal

▲ *Begeleiding van de
reguleringsaspecten*

Wat hebben de leerlingen eerder gedaan?

Activiteiten

- klimmen in het wandrek
- touw klimmen
- klimmen tegen/over de dikke mat
- klimmen op een stabiele bank tussen kast en wandrek
- verplaatsen onder een stabiele bank van 1.20 m hoogte.

Wat willen we ze leren de eerste paar keer?

- leren goede steunpunten te vinden voor de voeten en de handen
- leren dichtbij de steunpunten te blijven bij het kantelen van onder naar boven op het klautervlak
- leren een eigen manier te vinden om boven te komen.

Introduceren van de activiteit

Een voorbeeld is niet nodig. De leerkracht nodigt de leerlingen uit de uitdaging aan te gaan: probeer maar op het vlak te klimmen.

Fasering van de activiteit

- klaarstaan
- omhoog klimmen
- verblijven op het hoge vlak
- omlaag klimmen
- van de klimsituatie teruglopen naar de rij/wachtbank.

Tips voor de docent

Vooraf het elke keer hoger maken van de bank en proberen met zo weinig mogelijk/zonder hulpmiddelen er op te komen zorgen voor uitdaging naast

deze spannende activiteit is het aan te raden om een actief zelfstandig spel aan te bieden.

Welke activiteiten doen de leerlingen als vervolg op deze activiteit?

- klimmen op klimwand
- over de dikke mat klimmen die verticaal in de breedte wordt vastgehouden
- hindernisbaan.

Tot slot:

- investeer in de relatie: zonder relatie geen prestatie
- ga uit van de competenties en talenten van de leerlingen
- laat de leerlingen oplossingsgericht meedenken
- praat eens met een collega over een lastige leerling, probeer hetzelfde eens anders te zien
- spreek een leerling aan op zijn gedrag, niet op de persoon
- benoem het positieve en laat de leerling reflecteren
- zorg voor regelmaat en voorspelbaarheid
- wees groepsgericht en individueel gericht
- laat leerlingen van elkaar leren
- leer zelf ook van de leerlingen
- elke volgende les: nieuwe ronde nieuwe kansen.

Het balletje kan soms verrassend rollen in de les door de ontwikkelingen van het passend onderwijs. Dat kan ons het gevoel geven dat we vaak meerdere ballen tegelijkertijd in de lucht moeten houden. Laten we hierbij bedenken dat de kunst van jongleren niet alleen het vangen van de ballen is maar ook juist het op tijd loslaten. ■

Contact

C.Bertijn@mijnschool.nu

Helpdesk Thema van de maand:

Helpdesk Thema van de maand: Hoe zat het ook al weer met trampoline springen?

Het gebruik van de minitrampoline is toegestaan voor iedere leerkracht die bevoegd is voor bewegingsonderwijs. Er zijn geen wettelijke beperkingen die op dit gebied gelden voor het gebruik van de minitrampoline. Echter indien bevoegd gezag van een school het gebruik van de minitrampoline heeft verboden, dan is dit voor alle werknemers (ook stagiaires) bindend.

Bij de keuze van lesonderdelen is het aan de leerkracht om zich de vraag te stellen of hij/zij voldoende bekwaam is in het lesgeven van dit onderdeel. In het geval van de minitrampoline is dit van belang omdat er op het gebied van veiligheid een aantal afwegingen moeten worden gemaakt om de lessituatie veilig te laten zijn. Voorbeelden hiervan zijn: Sluit de lesstof aan bij het niveau van de leerlingen? Is de opstelling zodanig dat risico's worden vermeden? Sta ik met de hulpverlening op de juiste plaats? Ben ik bekwaam in het hulpverlenen?

Nieuws

In Trouw stond een bericht met de titel 'Het geheim van goed onderwijs is luisteren naar je leerlingen'. Nieuw-Zeelandse onderwijswetenschapper John Hattie nam vrijwel alle wetenschappelijke literatuur onder de loep en kwam tot opmerkelijke conclusies over wat nou echt werkt als je wilt dat leerlingen op school beter presteren. Volgens Hattie werkt onderwijs pas echt als kinderen het leuk vinden om uitgedaagd te worden, als ze durven aan te geven wat ze niet begrijpen, als ze iets willen leren, als ze fouten durven te maken. Daar is veel vertrouwen voor nodig. De leraar moet een klimaat scheppen waarin het niet erg is om fouten te maken en rechtvaardig zijn. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen gelijke behandeling het allerbelangrijkst vinden. Hoe kunnen wij als LO docenten deze vertaalslag naar de gymzaal maken? Kinderen mogen activiteiten uitproberen, samen zoeken naar uitdagingen waarin de docent vertrouwen geeft om met elkaar een zoektocht te doen. Een gelijkwaardige relatie met de leerlingen is daarbij belangrijk waarin de docent respect heeft voor de uniciteit, achtergrond, problemen en de persoonlijke oplossingsmogelijkheden van kinderen. In de een klas zit enorm veel creativiteit van kinderen. Maak er gebruik van!

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4556/Onderwijs/article/detail/4184595/2015/11/12/Het-geheim-van-goed-onderwijs-is-luisteren-naar-je-leerlingen.dhtml>

Hoe om te gaan met islamitische meisjes die om religieuze redenen liever niet willen gymmen?

Op de site 'vragen en Islam' wordt de vraag beantwoord of het is toegestaan voor vrouwen om te sporten met mannen? <http://www.vragenenislam.com/icerik/het-toegestaan-voor-vrouwen-om-te-sporten-met-mannen> Het antwoord luidt als volgt: "De islam hecht grote waarde aan fysieke en mentale gezondheid. Voornamelijk de jeugd wordt sterk aangespoord om zich zowel fysiek als mentaal te trainen. Er wordt hier geen onderscheid gemaakt tussen man en vrouw. Het is echter belangrijk dat tijdens deze activiteiten de Islamitische verboden niet worden geschonden. Voor een vrouw zijn er drie punten waar men rekening mee moet houden.

Ten eerste, een vrouw moet rekening houden met de bedekking van haar lichaam in het zicht van niet-verwante mannen. Ten tweede, een vrouw moet het mijden bewegingen uit te voeren die het tegengeslacht kunnen prikkelen. Ten derde, een vrouw mag zich niet bevinden in een gesloten ruimte met niet-verwante mannen en moet hier rekening mee houden."

We willen graag van vakleerkrachten verhalen verzamelen over de wijze waarop zij rekening houden met de wensen van deze leerlingen. Bijvoorbeeld welke regels jullie hebben over het dragen van een hoofddoek tijdens de gym, of voorbeelden van activiteiten waar deze leerlingen wel of niet aan mee hoeven te doen? Reacties graag naar onderwijs@kvlo.nl

Je vindt ons terug op de website onder 'Hulp en advies'....

Passend onderwijs op het Christelijk Lyceum Veenendaal

Passend onderwijs is onderwijs passend op wat je nodig hebt. Dat is niet altijd aan de 'onderkant'. In dit artikel het verhaal van een school die 'het roer om moest gooien' vanwege tegenvallende leerlingenaantallen en examenresultaten. Wat moet je doen om je te onderscheiden? Na een tijd overleggen, plannen maken en voorbereiden werd in 2009 gestart met de invoering van de talentrichting sport. Een jaar later volgde de talentrichting kunst en cultuur. Bedreigingen bieden kansen.

TEKST EN FOTO'S CEES GOUW

Het Christelijk Lyceum Veenendaal (CLV) is een school voor mavo, havo en vwo(atheneum/gymnasium) van meer dan 2000 leerlingen in Veenendaal in de provincie Utrecht. Speerpunt in onze schoolvisie is 'ruimte voor ontwikkeling'. De sectie bewegingsonderwijs (BO) bestaat uit 12 docenten. Alle BO-uren worden gegeven in blokken en staan per leerjaar parallel in het rooster. Hierdoor is het mogelijk om klassen samen te voegen en met niveau- of keuzegroepen te werken. In de bovenbouw kunnen leerlingen kiezen voor LO2(mavo) en BSM(havo/vwo). In de

onderbouw hebben we een talentrichting Sport en voor de examenklassen is er een uitgebreid sportoriëntatie programma waarbij wordt samengewerkt met Sportservice Veenendaal en met sportverenigingen en sportaanbieders in Veenendaal en omgeving.

Ruimte voor ontwikkeling betekent dat talentrijke leerlingen kunnen kiezen!

In 2009 start van het talentonderwijs in de onderbouw van het CLV. Geleidelijk ontstaat het besef dat tevreden zijn dat leerlingen een diploma halen niet genoeg is. Uitgangspunt wordt dat de school leerlingen stimuleert om

het beste uit zichzelf te halen. Ruimte voor ontwikkeling daad bij het woord. 'Het CLV kiest voor leerlingen die zich met hun sport- en kunst & cultuurtalent breed willen blijven ontwikkelen' (Strategisch beleidsplan 2016-2019). 'Door invoering van de talentlijn sport en de talentlijn kunst & cultuur heeft het CLV zich onderwijskundig in de omgeving onderscheiden, maar ook naar betrokken leerlingen een bijzonder aanbod gedaan. De talentlijnen sport en kunst & cultuur behoren definitief tot het merk CLV. Zestig procent van de aangemelde leerlingen kiest voor zo'n talentrichting'. Kiezen is belangrijk. Want een leerling die ergens voor kiest gaat er voor en een school die ergens voor kiest, staat ergens voor.

Passend onderwijs op het CLV betekent dat leerlingen het beste uit zichzelf kunnen halen! Ruim acht jaar later liggen de slagingspercentages tussen de 90%-98% en zijn er positieve resultaten in onze tevredenheidsmetingen. In de onderbouw kiezen ongeveer 400 leerlingen voor de talentrichting Sport en ongeveer 200 voor de talentlijn kunst & cultuur. Leerlingen kunnen extra vakken kiezen of zelfs vakken of cursussen volgen aan een Hogeschool of Universiteit. Ook kunnen zij ervoor kiezen voor om mee te doen met onderwijsprojecten en buitenschoolse activiteiten zoals de LAN Party, de CLV musical, het schoolkoor en schoolorkest, Olympic Moves, CBBA of het ski-kamp of zeilkamp.

Passend onderwijs is maatwerk

Er zijn op het CLV leerlingen, die niet met de hoofdstroom in hun klas of op een onderdeel mee kunnen komen. Zij kunnen rekenen op

extra ondersteuningsfaciliteiten bij problemen zoals dyslexie, dyscalculie, PDD-NOS, (partiele) hoogbegaafdheid, huiswerk plannen maar ook een problematische thuissituatie of andere persoonlijke knelpunten maken het aanbieden van extra ondersteuningsfaciliteiten nodig. De dyslexiepas, een persoonlijke (bijles)begeleider, huiswerkbegeleiding, hoogbegaafdheidscoaches, de schoolpsycholoog, extra tijd bij toetsen e.d. Ook voor het vak bewegingsonderwijs is er een MRT moment waar leerlingen individueel of in kleine groepen 'extra geholpen' kunnen worden. Voor leerlingen met problemen zijn er passende maatregelen in de vorm van extra aandacht, extra tijd en dus extra geld.

Passend onderwijs voor 'begaafde' en 'excellente' leerlingen

Voor begaafde leerlingen maar in het bijzonder voor de *succesvolle* en de *zelfsturend autonome leerling* is het ook van belang dat er maatwerk wordt geleverd. Dit betekent dat deze leerling waar nodig het curriculum versneld kan doorlopen of in compactere vorm krijgt aangeboden. Hiermee wordt tijd vrijgespeeld die aan andere dingen besteed kan worden. Bij begaafde leerlingen wordt gekeken naar de individuele ontwikkeling in plaats van naar de groepsontwikkeling. Excellente leerlingen zijn leerlingen die ten opzichte van de groep het beste presteren. Uiting van de begaafdheid in excellentie vindt alleen plaats wanneer de omgeving adequaat inspeelt op de ontwikkelingsmogelijkheden van het kind. Maatwerk is ook nodig voor 'begaafde' en 'excellente' sporters. Voor deze sporters (bijv. met een NOC*NSF status of landelijke sporters) zijn er

extra ondersteuningsfaciliteiten in de vorm van individuele begeleiding, vrijstellingen, zij mogen lessen missen en toetsen verzetten.

Passend onderwijs voor 'talentrijke' leerlingen is ruimte durven bieden en verbinden. Biedt het CLV ook voldoende maatwerk voor gewone 'talentrijke' leerlingen? Voor veel goede leerlingen zijn herhalingen tijdens lessen tijd verspilling. Zonder of met één keer uitleggen of oefenen weten zij al genoeg. Zij verbinden de leerstof van verschillende vakken, kunnen de leerstof aan in minder onderwijstijd en winnen daarmee tijd. Iets extra doen ligt dan voor de hand. Kunnen deze leerlingen dan wel echt dat kiezen wat hun wordt aangeboden? Immers nog steeds zijn er de beperkingen van de lessentabel, het rooster, het PTA en de vakken en extra's die de school kan aanbieden.

Roostervrije ruimte

In deze cursus krijgen dertig H4- en V4-leerlingen, in het kader van een project roostervrij leren, de ruimte om hun eigen rooster te maken. Dit project maakt deel uit van het landelijk initiatief Leerlab 2020, een aanzet om scholen te laten nadenken over de mogelijkheden van ruimte voor ontwikkeling. Leerlingen in dit project, die na een sollicitatieprocedure tot dit project zijn toegelaten, kunnen lessen laten vallen, extra vakken inplannen en binnen- en buitenschoolse activiteiten zoals trainingen inpassen in hun eigen rooster. De onzekerheden die hierdoor ontstaan proberen wij weg te nemen door deze leerlingen extra te coachen en speciale ict-aanpassingen.

Eerder eindexamen

Dit jaar volgen alle BSM-leerlingen die in H4 zijn blijven zitten, het BSM H5-programma. Zij hebben nu wekelijks meer BSM uren maar sluiten BSM daardoor een jaar eerder af. Ook volgen V4- en 5-BSM-leerlingen lessen samen met de H4- en H5-leerlingen. Ook zij kunnen het vwo-programma, als zij dat willen, een jaar

eerder afronden. Al deze leerlingen volgen door het BSM programma wekelijks extra uren en zijn opgenomen in het project roostervrij leren. De ruimte op het CLV om vakken eerder af te sluiten is er ook voor andere vakken. Vorige cursus heeft één V5-leerling het eindexamen Engels versneld afgesloten en heeft één M4-leerling zijn Engels eindexamen afgesloten op havoniveau. Tevens ligt er een aanvraag om een vijfjarig vwo te mogen starten.

Verbinden bij bewegingsonderwijs en sport

Bij gewone lessen bewegingsonderwijs is het hoofddoel beter leren bewegen. Bij de vakken LO2 en BSM gaat het naast leren bewegen ook over samen leren over de gezonde, de sociale en de maatschappelijke kant van bewegen en

leren bewegen te begeleiden en te organiseren. De doelstelling van de talentrichting Sport is net even anders. Het accent ligt daar op samen beter leren bewegen voor leerlingen die voor meer sport kiezen, kennismaken met bijzondere sporten en om samen invulling te geven aan demonstraties, uitvoeringen en wedstrijden. Doelen die passen bij de verschillende verschijningsvormen van sport. Verbinden buiten de school, door samen te werken met Sportservice en verenigingen, lukt steeds beter. Leerlingen kunnen in dat kader deelnemen aan Olympic Moves, Schoolrunning en kunnen de school-sportdag (2400 basisschoolleerlingen) en de Koningsspelen in Veenendaal begeleiden. Het vak bewegingsonderwijs verbinden met andere vakken en thema's in de school is nog steeds een uitdaging. Natuurlijk zijn er sportwerkweeken, een ski- en zeilkamp en er zijn sportactiviteiten voor docenten. Er zijn de BSM leerlingen die in profielwerkstukken vakken verbinden bij hun onderzoek naar onderdelen van sport en de maatschappelijke relevantie van bewegen. Twee jaar geleden heeft de sectie besloten om zich hard te maken voor het concept 'gezonde school' en zich in te zetten voor het behalen van certificaten. Daardoor blijkt verbinden nog makkelijker. Er ontstaat ruimte om mee te praten over de gezonde kantine, inrichting van de overblijfruimtes zoals het plein met multifunctionele sportveldjes en attributen. Er wordt samengewerkt met het vak biologie bij het aanbieden van EHBSO en reanimatie. Ineens

wordt het sportief en gezonde schoolcertificaat niet alleen maar een plaquette aan de muur maar een document met inhoud.

Passend onderwijs, een kwalitatieve uitdaging voor het CLV en voor de vakgroep BO

Aansluiten bij kwaliteit

Om aan te sluiten bij ontwikkeling en wensen van de leerling heeft het CLV gekozen voor 'ruimte'. Dat is niet gemakkelijk. Veel van het vertrouwen in de organisatie en resultaten op het CLV zijn verankerd in een degelijke onderwijsorganisatie, heldere procedures, leerplannen en duidelijke afspraken. Voorbeelden zijn voor iedereen geldende overgangsnormen, PTA's, vergader- en stemprocedures e.d.. Het vergroten van de individuele ruimte en het maken van uitzonderingen voor 'talentrijke' leerlingen staan daar haaks op. Individuele ruimte kunnen we als school alleen aanbrengen als er vertrouwen is in de kwaliteit van het onderwijs. Ontwikkelingen op ict-gebied helpen daarbij. Informatie over leren en individuele resultaten van leerlingen en docenten zijn door goede ict-voorzieningen actueler, sneller beschikbaar en maken het volgen van leerlingen beter mogelijk. Projectmatig werken zorgt dat een verandering eerst op kleine schaal informatie kan opleveren zodat een grotere aanpassingen succesvol kan verlopen.

Vaak moet er iets gebeuren, voordat er iets gebeurt' (J. Cruijff)

Een professionele ondernemende vakgroep

In een professionele organisatie staat de leerling voorop en is de organisatie en de professional daaraan dienstbaar. Dat geldt zeker voor de docent bewegingsonderwijs. Wij praten met onze schoolleiding om te horen of we dezelfde kant op ontwikkelen. Wij overleggen met leerlingen, ouders, Sportservice Veenendaal en verenigingen om te horen wat er leeft en wat anders/beter moet. Dit betekent veel uitproberen, evalueren en bijstellen waarbij wij af durven te wijken van regels om te sturen op het maximaal haalbare. Dit alles kunnen wij niet alleen. Jaarlijks begeleiden wij twintig ALO-studenten. Door deze studenten hebben wij geleerd positief kritisch te reflecteren en onszelf steeds weer tegen het licht te houden. Ook nemen wij deel aan landelijke netwerken en bezoeken studiedagen om kennis te nemen van ontwikkelingen en om te luisteren naar ideeën van vakcollega's. Want altijd weer is er de overtuiging dat er een andere collega is die het nog beter ziet.

Cees Gouw is docent bewegingsonderwijs op het Christelijk Lyceum Veenendaal ■

Blariacumcollege beklimt Alpe d'Huez

Project The Big Climb 2015

Het is moeilijk in woorden te vatten wat 21 leerlingen en collega's in 21 weken hebben beleefd. Het project The Big Climb van het Blariacumcollege gaat over doorzettingsvermogen, samenwerking, elkaar serieus nemen, vasthoudendheid, doelgerichtheid en verantwoordelijkheidsbesef. Kortom iets voor een ander doen.

TEKST EN FOTO'S GERARD JACOBS

Het project vond voor de vierde keer plaats. Net zoals in 2006, 2010 en 2012 was het deze keer weer een groot succes. De deelnemers beklommen op zaterdag 19 september de 21 bochten van Alpe d'Huez. Dit deden ze voor

zichzelf, maar ook voor het goede doel, de Stichting Loeka, die onderzoek doet naar botkanker bij kinderen. De leerlingen en begeleiders vertrokken op donderdag naar Auberge La Douce Montagne in het plaatsje Allemont op tien km van Le Bourg d'Oisans. Op vrijdag

werd er getraind en beklom men een gedeelte van de Gandon om een beetje bergervaring op te doen.

De beklimming

Op zaterdag stond de beklimming van de Alpe d'Huez op het programma. De leerling waren allemaal gekoppeld aan een buddy. Langs de kant werden de duo's, met name door ouders, aangemoedigd. Iedereen heeft een persoonlijk doel en weet dat opgeven geen optie is. De leerlingen werden het vorig schooljaar aangemeld door leraren. In diezelfde periode werden ook collega's benaderd met de vraag een leerling 21 weken te begeleiden met trainingen. Er werd getraind op dinsdag, donderdag en zondagmorgen. Iedere training was er een wegkapitein die de training verzorgde. Er werd getraind in Duitsland, Zuid-Limburg en de Eifel. Voor elke 20 trainingen kregen leerlingen een lintje aan het stuur. Dat was heel motiverend om alle trainingen aanwezig te zijn. Ook hielp de buddy de leerling met de sponsoring van de 21 bochten. Ieder bocht moest minimaal 21 euro opbrengen. De eerste drie projecten hebben ruim € 65.000,- opgebracht voor het goede doel.

Tijdens de trainingen leerden de leerlingen veilig in een groep te fietsen, deden mee aan intervaltrainingen en op zondagmorgen werd er 60 km gefietst. Daarnaast was er aandacht voor de gezonde leefstijl en het belang van een goed ontbijt. Door de intensieve trainingsperiode ontstond er een mooie band tussen de leerlingen en buddy's. Tijdens het project zijn er weer heel veel acties georganiseerd om extra geld in te zamelen voor het goede doel. De totale opbrengst wordt binnenkort bekendgemaakt tijdens de sponsoravond.

Top

Ook zaterdag 19 september 2015 hebben alle deelnemers weer de top bereikt. De rollen leken soms omgedraaid. Wie begeleidde wie nu eigenlijk? De buddy van de campusdirecteur heeft elf bochten gewacht, omdat hij als een 'klimgeit' naar boven ging en onze directeur hem niet meer kon volgen. De finish op de top was weer een gigantisch kippenvelmoment. Het Blariacumcollege heeft Auberge La Douce Montagne nu alweer geboekt voor 2017, want opgeven is geen optie! ■

Contact

g.jacobs@ogvo.nl
WvdBerg@ogvo.nl

Verkiezing

Sportiefste VO-school van Nederland 2016

In 2016 staat de verkiezing van de Sportiefste VO-school van Nederland weer op het programma. Het ene jaar gaat het om een school uit het PO het jaar daarop om een school uit het VO. Deze dag wordt door de KVLO en NOC*NSF georganiseerd in nauwe samenwerking met de Hanzehogeschool Groningen (Academie voor Lichamelijke Opvoeding). In dit artikel uitleg over de regels van deelname.

TEKST TON WINKELS FOTO HANS DIJKHOFF

De spelregels

Traject tot de verkiezingen.

- Tot 20 februari 2016 kunnen scholen inschrijven.
- Vervolgens worden er maximaal vijf scholen genomineerd voor de feestelijke finaledag op 14 april 2016 in Groningen.

- Alle deelnemende scholen ontvangen uiterlijk 5 maart 2016 bericht welke scholen genomineerd zijn voor de finaledag.

Deelname

- Alle scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland kunnen meedingen naar de titel:

Sportiefste school van Nederland 2016

- De nominatiecommissie bepaalt op grond van de ingediende programma's welke scholen naar de finaledag mogen komen.

Voorwaarden voor deelname

- Het aanmeldingsformulier kan worden gedownload op www.kvlo.nl onder 'events'
- Van het format van het aanmeldingsformulier kan slechts na overleg met de secretaris van de nominatie commissie worden afgeweken.
- Aan de deelname zijn geen kosten verbonden. De kosten tot €500,- voor het vervoer per bus naar Groningen worden vergoed.
- Alle programma's van de genomineerde scholen zullen in samenvatting gepubliceerd worden in het blad de *Lichamelijke Opvoeding*.
- Scholen of instanties verplichten zich geen rechten te kunnen claimen.

Inleveren aanmeldingsformulieren

- Het ondertekende aanmeldingsformulier samen met de aan de hand van het format geschreven motivatie waarom jouw school volgens jullie de sportiefste school van Nederland is, moet inclusief de gevraagde bijlagen vóór 20 februari 2016 worden gemaild naar ton.winkels@kvlo.nl
- De inzender ontvangt een bevestiging van ontvangst.
- Over de lijst van genomineerde scholen kan niet worden gecorrespondeerd.

Verklaring van uitvoering

- De directie van de school ondertekent het aanmeldingsformulier waardoor wordt bevestigd dat het programma voor bewegen en sport concreet is uitgevoerd en als zodanig in het schoolwerkplan is opgenomen.

De finaledag

Het programma op de finaledag bestaat uit vier onderdelen:

- 1 Een sportieve, creatieve podiumpresentatie van de genomineerde scholen.
- 2 Een inhoudelijke bevraging door een vakjury.
- 3 Een sportief programma voor leerlingen van de genomineerde scholen.
- 4 De prijsuitreiking.

1 De podiumpresentatie

Alle genomineerde scholen verzorgen eerst een *podiumpresentatie van maximaal zes minuten* voor alle aanwezigen. Deze presentatie moet bestaan uit twee delen:

- 1 Een door de school gemaakt introductiefilmpje van maximaal één minuut waardoor het publiek een beeld krijgt van het sportieve karakter van je school.

2 Een live podiumpresentatie door (een deel van) de 40 leerlingen die de school mag meenemen deze dag. De presentatie kan bestaan uit dans, beweging, acrobatiek etc. ondersteund door achtergrondbeelden en muziek.

* De leerlingen die met de bus meekomen, zijn ook de leerlingen die ingezet mogen worden tijdens de presentatie. Er mogen dus geen extra leerlingen worden ingezet.

* De school met de meest aansprekende presentatie ontvangt een beker, dus hoe origineler en professioneler, hoe beter.

* Het publiek bepaalt samen met de jury de winnaar van de podiumpresentatie.

2 De inhoudelijke verdediging

Op de finaledag wordt de schoolleiding, de vakleerkracht LO en een leerling van de school inhoudelijk bevraagd door een vakjury. Eerst krijgt de school *maximaal drie minuten* de tijd om hun deelname aan de verkiezingen toe te lichten. Daarna is er maximaal twintig minuten tijd voor de vakjury om een aantal vragen te stellen over de ingediende plannen.

De nominatiecommissie bepaalt op grond van de ingediende programma's welke scholen naar de finaledag mogen komen

3 Sportprogramma

- De genomineerde scholen mogen met een bus met leerlingen uit de derde klassen naar de finaledag komen. Hierbij gaan we uit van circa veertig leerlingen en vijf begeleiders.
- Tijdens de inhoudelijke bevraging door de jury krijgen de leerlingen een aantrekkelijk sportief programma aangeboden in de vorm van clinics in diverse sporten.
- De genomineerde scholen ontvangen te zijner tijd verdere mededelingen over de inhoud van het sportieve programma.

4 De prijsuitreiking

- De winnaar van de 'beste' podiumpresentatie ontvangt een beker: de publieksprijs.
- De winnaar van de verkiezingen ontvangt een beker en een waardecheque van €3000.
- Alle andere scholen eindigen op een gedeelde tweede plek en ontvangen een waardecheque van €1500.
- De waardecheques worden beschikbaar gesteld door de leveranciers van gymnastiek- en sportmaterialen te weten: Bosan Sport, Janssen-Fritsen en Nijha.

Deze waardecheques kunnen niet gebruikt worden om bestaande rekeningen te verrekenen of het bedrag van de cheque te verzilveren. ■

Contact

ton.winkels@kvlo.nl

Interview met Kristine De Martelaer

Tijdens de Dag van het Sportonderzoek had ik een geanimeerd gesprek met Kristine De Martelaer. Zij is per 1 september 2015 aangesteld als bijzonder hoogleraar op de leerstoel 'Pedagogiek en onderwijskunde van Lichamelijke Opvoeding' die is gevestigd op de Universiteit van Utrecht. Wie is zij en wat gaat ze in de komende vijf jaren doen?

TEKST EN FOTO'S HANS DIJKHOFF

We gaan zitten aan een hoge tafel in de businesslounge van het prachtige sportcentrum van Landstede. Dat vindt ze prettiger dan een lage tafel. "Het heeft meer weg van het staan aan de toog met een pintje."

Wat vind je van de titel die je hebt gekregen?

"Het schijnt een bijzonder hoogleraarschap te zijn maar het gaat om de kinderen, die zijn bijzonder. Dit is maar een titel." Op de vraag wat ze zoal gaat doen in de dag per week die ze voor deze aanstelling heeft, antwoordt ze dat ze nog in de verkennende fase zit. Vandaag heeft ze kennisgemaakt met de lectoren van de verschillende ALO's in Nederland als onderdeel van een behoeftenonderzoek. "Wat is er onderwijskundig en onderzoekmatig nodig om de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding te

onderwijs dan ben je te laat." Secundair is wat in Nederland het voortgezet onderwijs is. Het gesprek is uiteraard doorspekt met Vlaamse termen. "Er gebeuren reeds veel initiatieven en onderzoeksprojecten rond gezondheid om na te gaan hoe dat gestimuleerd wordt. Bij motoriek valt er nog werk te doen. Dat is een onderwerp dat ook bij kinderen met een beperking terecht wordt onderzocht. In Vlaanderen hebben we onderzoek gedaan in een samenwerking met drie universiteiten in een naschools project: Multi Move (zie kader). Daarin hebben we bij 800 kinderen aangetoond dat als je een programma degelijk uitwerkt je zelfs in zes

Bij motoriek valt er nog werk te doen. Dat is een onderwerp dat ook bij kinderen met een beperking terecht wordt onderzocht

verbeteren? Dat is het primaire doel van de leerstoel. Het is de bedoeling dat we zoveel als mogelijk samenwerken maar iedereen zal zijn eigen accenten houden en dat is goed." Er zit wel een kleine beperking in omdat ze zich hoofdzakelijk dient te richten op het basisonderwijs. Als ze het daarover heeft begint ze te lachen. En dat doet ze tijdens ons gesprek veelvuldig. "Daar ben ik me van bewust en het is heel goed om op jonge leeftijd met kwaliteit te beginnen want je moet een basis leggen en daar moet je niet te lang mee wachten. Als we het hebben over sociale vaardigheden leren, fair play en respect op leeftijd van secundair

maanden tijd de motoriek beter kan doen vooruitgaan dan met traditionele manier van aanpakken (controlegroep ± 500 kinderen). Het belletje is bij mij gaan rinkelen dat we ook in het curriculaire goed in de gaten moeten houden wat wel en wat niet werkt en dat we niet overal achteraan lopen wat zich als leuk om te doen aandient."

Het feit dat Kristine uit Vlaanderen komt heeft zo zijn voordelen. Zo er al concurrentie of rivaliteit is tussen de partijen is, kan ze dat loslaten omdat ze als Vlaming op dat vlak 'neutraal' wil blijven en maar een aanstelling van 0,2 fte heeft. "Eigenlijk moet iedereen die zich bezighoudt met onderzoek naar de lichamelijke opvoeding met elkaar samenwerken om te komen tot een fruitsla waarin alle afzonderlijke stukjes nog herkenbaar blijven. Het moet geen smoothie worden", een prachtige metafoor!

"We moeten elkaar niet gaan kopiëren. We hebben allemaal dezelfde ambities en samen moeten we ervoor zorgen dat ons vak sterker wordt. Als we elkaar negatief gaan beconcurreren, ga ik deze baan niet meer met plezier doen."

Ze gaat trouwens niet iedere week naar Utrecht. "Dat is niet efficiënt. Om de veertien dagen tracht ik twee dagen in Nederland te zijn. Dat ook makkelijker voor de samenwerking met mijn assistent. Iemand die full time aan de slag gaat. Overigens is nog niet bekend wie dat gaat worden. In die zin komt dit interview net iets te vroeg."

Je zit voor vijf jaar op deze leerstoel is het begin van mijn volgende vraag. Daarop grijpt ze meteen lachend in "Allee he ik ga niet zitten op deze stoel". Dus formuleer ik het anders: "Waar hoop je over vijf jaar te staan?"

"Naast de motoriek dient het ook te gaan over de invulling van leren regelen. Daarin zijn jullie in Nederland al wat verder. Leerlingen die verantwoordelijkheid nemen, die taken delen, een coachende rol aannemen, dat moet steviger ingezet worden. Hierin gaan we een wetenschappelijk gefundeerde, praktische leerlijn zoeken. Het is een beetje raar als je tegen iemand van 15-16 jaar zegt dat ie nu scheidsrechter kan zijn. Dat moet eerder vorm krijgen. Als je naar de internationale congressen kijkt dan zie je dat daar nog niet heel veel aan wordt gedaan. Ook het evalueren van die zelfverantwoordelijkheid, die autonomie moet goed gebeuren."

"Een ander ding dat ik wil bereikt hebben aan het eind van deze leerstoel is dat we niet alleen het belang van ons vak binnen onze kring hebben verstevigd maar ook bij de collega's van de andere vakken. We moeten meer interdisciplinair gaan werken en ons vak beter verkopen aan de anderen zodat we wederzijds meer respect krijgen en dat men in andere vakken ook

meer het aspect 'bewegen' gaat gebruiken. Ict wordt de laatste jaren meer en meer geïntroduceerd in onze lessen. Wij als LO-ers moeten erin slagen om didactische werkvormen aan te reiken waarin het lichaam gebruikt kan worden bij de cognitieve vakken en niet alleen bij jonge kinderen maar continu."

Wat kunnen wij van Vlaanderen leren?

"Wij zijn meer gewend met een onderzoekende houding naar het vak te kijken dus dat zeker maar andersom valt er in Vlaanderen ook nog voldoende te leren van onze noorderburen. Je moet samen op reis gaan, buiten uw huis komen, naar een ander land gaan. Zo kun je jezelf de spiegel voorhouden en zien hoe je bezig bent. Ik ben ook op reis en kom hier dingen tegen die ik thuis niet zie ook al spreken we dezelfde taal."

"Dus we moeten oppassen dat de academische druk niet te hoog wordt en dat het ten koste gaat van de docent op de werkvloer."

Het is goed dat onderzoekers moeten publiceren maar als ze dat alleen maar doen in tijdschriften waar LO-collega's nooit hun mosterd halen, of bestaat die uitdrukking niet in Nederland?, dan komen we nergens. Dus we moeten oppassen dat de academische druk niet te hoog wordt en dat het ten koste gaat van de docent op de werkvloer."

Het gesprek gaat verder nog over de boost die de leerstoel zou kunnen geven voor het belang van het vak. En dat het signaal niet alleen gehoord wordt in Den Haag maar dat er ook nog wat mee wordt gedaan. En dan niet op de manier van Sander Dekker die de lerarenbeurs vooral laat gebruiken om de mensen van de Pabo's weer bevoegd te laten raken. Het is een beetje raar als je eerst constateert dat bewegen belangrijk is en moet worden gegeven door de specialisten en vervolgens de specialisten buitenspel zet. "Het belang van het kind is daar absoluut niet mee gediend. Die zitten de hele dag op een stoel en weten met hun energie soms geen weg, worden vaak te dik en noem maar op. Ik deed in 1984 in het tweede jaar van mijn studie mee aan een betoging. De Bond voor Lichamelijke Opvoeding (BVLO) had stickers gemaakt met daarop een uur lichamelijke opvoeding per dag. En eigenlijk zijn we nu nog even ver. Als je dat afzet tegen de opkomst van ict op school dan is dat niet best. Ik zeg altijd dat het lichaam de handleiding tot het leven is maar als je teveel gezeten hebt dan weet je niet meer hoe het werkt...."

"Het is in het kader van dit interview wel jammer dat nog niet precies duidelijk is hoe mijn

www.multimove.be

Multimove voor kinderen is een gevarieerd bewegingsprogramma voor kinderen van drie tot acht jaar. De focus ligt op de algemene ontwikkeling van vaardigheden en een sporttak is niet meteen herkenbaar. Multimove plaatst kinderen in uitdagende bewegingssituaties waarbij ze ervaringen opdoen in twaalf bewegingsvaardigheden. Hierdoor wordt hun motorische ontwikkeling geprikkeld terwijl plezierbeleving centraal staat. Multimove onderstreept het belang van een brede motorische ontwikkeling en kan de start betekenen van een gezonde en levenslange sport- en bewegingsparticipatie. Multimoven kan in een sportclub, in de kinderopvang, in een stad of gemeente of in een samenwerkingsverband. In 2011 gaf Vlaams Minister van Sport Philippe Muyters de opdracht aan de partners Vlaamse Sportfederatie, Instituut voor Sportbeheer, Vlaamse Trainersschool en de drie Vlaamse Universiteiten met een opleiding Lichamelijke Opvoeding en Bewegingswetenschappen (UGent, VUB en KU Leuven) om het project 'Multimove voor kinderen' uit te werken. Dit project was conform het regeerakkoord 2009-2014 van de Vlaamse Regering. De universiteiten voerden het flankerend onderzoek uit naar de motoriek van de Vlaamse jonge kinderen, de invloed van een breed en gevarieerd bewegingsaanbod op hun motorische vaardigheden en de kennis over en attitude ten opzichte van gevarieerd bewegen bij de ouders.

werk er verder uit zal zien maar ik ga mij niet overhaasten. Iets dat vijf jaar gaat duren dien je grondig voor te bereiden. In november gaan we de knoop doorhakken."

Wat wil je dat men van je weet voor de invulling van deze baan?

"Dat ik heel gepassioneerd ben, de liefde voor het vak LO heb ik van op jonge leeftijd bewust gehad. Toen ik elf jaar was kreeg ik immers op school voor het eerst les van een vakspecialist. Tot die tijd was het de klassenleerkracht die eigenlijk niks wist van bewegen, het was supersaai en zelfs belachelijk wat we toen moesten doen. Vanaf toen wist ik het, de microbe van sport en bewegen die ik tijdens elke dag van de week naschools mocht 'opdoen' wou ik doorgeven. Zo heb ik in clubverband geturnd, gezwommen, aan kunstzwemmen en reddingszwemmen gedaan, judo beoefend, gedanst enz. Lesgeven deed ik het liefst in zwemmen en dansen aan jonge kinderen en andere lesgevers ook helpen in een passend en verantwoord jeugdsportbeleid. Alleen ben ik na mijn afstuderen meteen van de ene naar de andere universiteit gegaan. Van Gent naar Brussel en ik heb dat gecombineerd met nog een studie: vrijetijdsagogiek. Omdat ik

graag heb lesgegeven voel ik nog de meerwaarde om regelmatig in de klas te zijn, of sowieso kinderen en bewegen bezig te zien. Ik probeer daarom vaak dingen uit en ga mee met mijn studenten naar het zwembad of de gymzaal. Ik observeer en sta met twee voeten in de praktijk. Hoe het verschil is tussen de scholen in Vlaanderen en Nederland weet ik nog niet maar ik ga dat zeker bekijken. Dat is dan het reizen waar ik het eerder over had. En ik kan lijmen. Ik ben eerder aan het lijmen dan dat ik mensen tegen elkaar opzet."

"Ik hoop dat we na een aantal jaren kunnen zeggen dat de kwaliteit van het vak omhoog is gegaan en dan niet alleen op het gebied van gezondheid maar met name op het gebied van goed bewegen. Er wordt al genoeg gemeten en dat moet niet voorschrijvend worden voor de invulling van ons vak. De mensen worden ongelukkig als ze moeten voldoen aan teveel normen. Plezier beleven aan bewegen is de belangrijkste voorwaarde om in beweging te komen en te blijven. We moeten er alleen voor waken dat de buitenstaanders plezier alleen maar zien als goesting doen en lachen. Als ze niet doorhebben dat plezier hebben intrinsieke motivatie betekent om dagelijks actief te zijn dan doen we het niet goed."

Na het maken van enkele foto's zit het er alweer op. Een mooi gesprek met een inspirerend mens! ■

Past dat onderwijs?

▲
Bijschrift

Mery Graal

is een vrouw van onbepaalde leeftijd en geeft les op een school ergens in Nederland.

Ik loop nu alweer een aantal jaren mee in het onderwijs en in al die jaren heb ik heel wat clowns, vertwijfelden, nietskunnners, alleskunnners en gemiddelde bewegers langs zien komen. In iedere klas zat wel iemand die om wat voor reden opviel, extra aandacht nodig had of dat nu stimulerend was of afremmend.

Sinds een jaar hebben we passend onderwijs. Wat heeft dat tot nu toe voor mij betekend? Eerlijk gezegd niet veel. Er zitten hooguit meer drukere kinderen in een klas maar daar is het dan ook wel mee gezegd. Oh adhd? Heb ik het mis? Nou gewoon druk zeg ik. Goede afspraken maken over even uitzazen, je instructie kort houden en het valt allemaal wel mee. Op één na... Het is alweer enkele jaren geleden maar deze jongen had een stoornis. Welke dat was, weet ik niet maar het heeft enkele maanden geduurd voor ik zijn gebruiksaanwijzing helemaal uit had. En toen was het te laat want hij moest van school. Een voorbeeld van hoe hij functioneerde. Ik was met een uitleg bezig en, laat ik hem Mats noemen, stond met zijn rug naar me toe. Ik vroeg hem om te draaien maar dat wilde hij niet. Het was nog in het begin van het jaar en ik wist wel dat er iets was met deze jongen maar nog niet wat ik ermee moest.

Nogmaals vroeg ik hem zich om te draaien wat hij weigerde te doen. Ik stuurde de klas het veld rond voor een warming-upronde en probeerde contact te maken met Mats. Helaas hij was niet aanspreekbaar. Wat er nu precies aan de hand was, wilde (kon) hij ook niet zeggen. Intussen kwamen de leerlingen weer terug en ik liet het maar even zo. Wellicht dat hij later weer aan zou sluiten. Dat deed hij dus niet. Toen ik later weer probeerde contact met hem te maken, rende hij weg. Nu is het een groot complex waarop hij naar de buitenste rand rende. Mijn collega was daar vlakbij aan het werk. Dus ik liet het maar zo. Ik kon moeilijk mijn klas alleen laten met de mand met softbalspullen en de speren.

Na de les, het was pauze en iedereen was weg, kwam Mats teruggelopen. Hij keek mij door zijn brillenglazen aan met ogen waarin de verwarring te lezen was en zei dat hij het niet meer wilde. Op mijn vraag wat hij dan niet meer wilde, bleef hij het antwoord schuldig. Dit incident meldde ik bij zijn mentor die daarover niet verbaasd was. Ook bij andere lessen was hij weggelopen. Zodra er ook maar iets gebeurde wat niet in het 'normale' patroon paste dan ontvluchtte hij de boel.

Dit kon zo niet langer doorgaan en Mats is dan ook van school gegaan. Hij bleek onder andere een stoornis in het autisme spectrum te hebben. Daarnaast bleek uiteindelijk dat hij ook niet slim genoeg was voor het vmbo niveau 4.

Later had ik nog een jongen met een autisme stoornis. Als je die op de juiste wijze benaderde, ging het prima. Van tevoren even bij je roepen, vertellen wat het plan was en hem gerichte opdrachten geven. Als je dat deed, had je niet in de gaten dat hij bijzonder was. Door je ervaring voel je vaak aan hoe je om moet gaan met bepaalde leerlingen. Dat is niet iets dat je op de ALO leert. Wat je daar wel kunt leren is kennis over de vele problematieken die leerlingen kunnen hebben. Je hebt dan wel bagage en kunt signalen wellicht eerder herkennen.

Ooit had ik een lilliputter in de klas. Hij deed met alles mee als ik de situatie aanpaste. Een shuttle-run-test met halve afstanden, lagere kasten, aanlopen op een bank; kortom je werd er handig in. En de klas vond het geen probleem want hij was ook nog eens een aardige vent.

Ik kan me voorstellen dat als je meerdere kinderen tegelijk in je groep hebt het lastiger is. Laten we er maar het best van maken in 2016.

Zo en dan nu op naar mijn mentorklas voor de kerstlunch. Fijne feestdagen. ■

Mery Graal

CONTRIBUTIE- REGELING 2016 (en meer)

Belangrijk! Het contributieformulier kan vanaf 4 januari 2016 tot 15 februari 2016 via de website ingevuld worden.

NB: Als je het formulier niet invult word je ingedeeld in schaal 1!

Daarnaast is ons gebleken dat bij een aantal leden bepaalde gegevens niet meer up-to-date zijn. Als je dan toch de gegevens aanpast, kijk dan ook s.v.p. naar de rest van de gegevens, zoals ben je nog steeds werkzaam op dezelfde school en/of in het zelfde werkveld? Klopt je e-mailadres nog? Enzovoort. Dat zou ons heel erg helpen!

Tijdens de algemene ledenvergadering, gehouden op 12 december 2015, is het contributievoorstel voor het jaar 2016 aangenomen.

In de tabel op de volgende pagina staan alle vormen genoemd.

Vakblad thuisgestuurd?

In het verleden heb je een keuze gemaakt of je het vakblad wel of niet thuisgestuurd wilt hebben. Dat hoeft je niet opnieuw te doen, deze keuze blijft in ons systeem staan. Uiteraard kun je dit wijzigen (vóór 15 februari) als je dat wenst.

Voorschot contributie (betreft leden in schaal 1, 2 en 3)

In het begin van het jaar wordt voor de leden in schaal 1, 2 en 3 een voorschot van € 47 op de contributie geïnd. Het restant wordt eind april verrekend (rest van de contributie en afdelingscontributie). De hoogte van dit bedrag hangt dus af van het soort lidmaatschap.

Uitleg indeling per schaal:

Schaal 1

Bedroeg je inkomen in 2015 meer dan € 15.000 dan word je ingedeeld in schaal 1. Eind april 2016 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende

voorschot van € 47.

Val je in schaal 1 maar ga je vóór 1 juli 2016 met ouderdomspensioen of FPU dan word je voor dit jaar ingedeeld in schaal 2.

Schaal 2

Bedroeg je inkomen in 2015 meer dan € 8000, doch minder dan € 15.000 dan word je ingedeeld in schaal 2. Eind april 2016 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 47.

Val je in schaal 2 maar ga je vóór 1 juli 2016 met ouderdomspensioen of FPU dan word je voor dit jaar ingedeeld in schaal 3.

Schaal 3

Bij een bruto-inkomen van minder dan € 8.000 in 2015 word je ingedeeld in schaal 3. Eind april 2016 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het in januari berekende voorschot van € 47.

Schaal gepensioneerden/VUT/inv. pensioen/FPU

Was je al in deze schaal ingedeeld, dan wordt de volledige contributie eind april 2016 in rekening gebracht. Je hoeft het contributieformulier niet in te vullen.

Gepensioneerd, met FPU of volledig afgekeurd per 01/01/2016 of voor 01/07/2016 en je hebt dit nog niet aan ons doorgegeven? Dan verzoe- ken we je dit te mailen naar leden@kvlo.nl of tel.: 030 693 7676.

Kiezen voor het ondersteunend lidmaatschap of geen vakblad willen ontvangen?

Dan verzoe- ken we je dit ook te mailen naar leden@kvlo.nl of tel.: 030 693 7676.

Cees Klaassen, directeur
Lyda Westerbeek,
beleidsmedewerker
financiën

Studentleden

Voor studentleden loopt het lidmaatschap van september tot en met augustus. Het lidmaatschap is gratis, je ontvangt het vakblad niet thuis maar kunt deze lezen op de site. Wil je het vakblad toch per post ontvangen dan kost dat € 20 per cursusjaar. Als je dit nog niet hebt doorgegeven kun je dit mailen naar leden@kvlo.nl of tel.: 030 693 7676. Studentleden hoeven het contributieformulier niet in te vullen.

Afdelingscontributie

Bovenop de contributie voor de KVLO wordt een klein bedrag (tussen € 1 en € 15) aan afdelingscontributie geheven. Dit geldt niet voor studentleden en het ondersteunend lidmaatschap. Van deze bijdrage organiseert de afdeling lokale activiteiten. Voor meer informatie over de afdelingscontributie kun je contact opnemen met het afdelingsbestuur.

Wijziging werkgever

Geef een eventuele wijziging van werkgever aan ons door. Alleen dan kunnen we je op de hoogte houden van ontwikkelingen op het gebied van arbeidsvoorwaarden in jouw specifieke werkveld en/of wanneer er bij je werkgever sprake is van fusie of reorganisatie. Mocht je de werkgever niet kunnen toevoegen dan vragen wij je deze gegevens te mailen naar leden@kvlo.nl.

Werkveldindeling

Vanuit verschillende onderwijssectoren ontvangt de KVLO als lid van de CMHF gelden voor het verrichten van vakbondswerkzaamheden in PO, VO (waaronder OMO), mbo, hbo dan wel bij WVOI of de Kenniscentra. Afhankelijk van het totaal aantal leden van de deelnemende verenigingen vindt de verdeling per sector plaats. Om deze gelden te kunnen blijven ontvangen moeten wij aangeven

hoeveel KVLO leden in iedere onderwijssector werkzaam zijn.

LET OP: Wij verzoeken je dringend deze werkveldindeling in te vullen als je dit nog niet eerder hebt gedaan of als daar vorig jaar een wijziging in is gekomen. Let wel, als je op meerdere scholen/sectoren werkzaam bent, geef dit dan ook aan op het formulier. De leden waar wij geen werkveldopgave van ontvangen delen wij zelf in op grond van de huidige verhoudingen.

Vakbondscontributie verrekenen met het brutoloon

Voor KVLO-leden die werkzaam zijn in het PO, VO (waaronder OMO), mbo, hbo dan wel bij WVOI of de Kenniscentra is het op basis van de cao's voor deze sectoren mogelijk om de betaalde contributie over het jaar 2016 te verrekenen met het bruto inkomen. Het betaalbewijs dat jij kunt inleveren bij jouw werkgever wordt eind september 2016 aan jou beschikbaar gesteld.

Automatische incasso

Als je ons nog niet hebt gemachtigd voor het automatisch incasseren van de contributie zou je dat dan willen doen? Dit kan dat via <http://www.kvlo.nl/lidmaatschap/contributie.html> of door contact op te nemen met het bureau van de KVLO (030 693 7676).

Verzekeringen

Bij het lidmaatschap van de KVLO behoort de collectieve Beroeps Aansprakelijkheidsverzekering. Informatie over deze verzekering kun je opvragen bij Elswout AssurantieGroep, tel.: 023 751 0000.

Met je vragen kun je altijd terecht bij de ledenadministratie tel.: 030 693 7676, mail: leden@kvlo.nl.

Veel dank bij voorbaat voor je medewerking.

Soort lid	Met blad	Zonder blad
Schaal 1 (bruto-inkomen in 2015 > € 15.000,-)	€ 170,-	€ 150,-
Schaal 2 (bruto inkomen in 2015 > € 8.000,- en < € 15.000,-)	€ 115,-	€ 95,-
Schaal 3 (bruto inkomen in 2015 < € 8.000,-)	€ 67,-	€ 47,-
Studentleden	€ 20,-	gratis
Gepensioneerden of volledig VUT/FPU of volledig afgekeurd op 1-1-2016	€ 65,-	€ 45,-
Ondersteunend lidmaatschap voor gepensioneerden Bij deze lidmaatschapsvorm is er geen recht op diensten en verzekeringen van de vereniging, wel op collectiviteitskortingen.		€ 25,-

**De
redactie,
het personeel
en het bestuur
van de KVLO
wensen je een
gezond en
sportief 2016**

20 april 2016 studiedag speciaal en praktijkonderwijs

Thema: 'Delen is vermenigvuldigen'

De cryptische omschrijving verwijst naar de kennis die er bij de collega's is in dit type onderwijs waarbij maatwerk leveren het sleutelwoord is. Onderwijs vraagt altijd om passende zorg voor ieder kind. In het speciaal onderwijs moet er nog meer aangepast worden.

Studiedag
20 april
2016

Vakinhoudelijk in de keuze en opzet van de activiteiten, als leerkracht waarin dit vraagt om een respectvolle en gelijkwaardige aanpak naar alle kinderen en in de schoolcontext waarin wordt gekeken naar het schoolbrede beweegaanbod.

In de opening staan we stil bij het pedagogisch-didactisch handelen van de leerkracht. Vertrouwen in kinderen, gelijkwaardigheid en respect naar kinderen blijken van essentieel belang te zijn voor een veilig klassenklimaat waarin kinderen zich prettig voelen. Daarnaast willen we in deze opening de vakleerkrachten prikkelen om naar hun eigen pedagogisch-didactisch handelen in de klas te kijken.

De studiedag opzet met de workshops bestaat uit drie thema-lijnen, waarin wordt aangegeven voor welke doelgroep een workshop het meest geschikt is:

- 1 Vakinhoudelijk
- 2 Pedagogisch-didactisch
- 3 Schoolcontext

Vakinhoudelijk heeft te maken met concrete lesactiviteiten die je kan doen per cluster bijvoorbeeld zwemmen, spel voor rolstoelers, uitdagende activiteiten voor het praktijkonderwijs en ook activiteiten gericht op doelen zoals samenwerking, gezondheid en introduceren van trendsporten etc.

Pedagogisch-didactisch heeft te maken met gedrag van de leerkracht. Dit zijn allemaal workshops waarin gedrag van de leerkracht centraal staat. Dit gaat over diverse thema's van agressieregulatie, leerkrachtgedrag en positive behavior support.

Schoolcontext heeft te maken met de schoolomgeving. Hierbinnen staan workshops centraal die gaan over inrichting van de omgeving zoals het schoolplein, samenwerking met partners in de schoolomgeving (denk aan special heroes, de gezonde school), schoolbrede aanpak van diverse thema's zoals seksualiteit en multi ethniciteit.

De dag is geprogrammeerd met twee workshoprondes. Daarnaast worden tijdens de pauze zogenaamde pauzeworkshops aangeboden waarbinnen de deelnemers zich kunnen oriënteren op trends, nieuwe ontwikkelingen en terecht kunnen bij de onderwijskundige en juridische medewerkers van de KVLO voor specifieke vragen.

In de derde ronde breken we met de traditionele aanpak van drie ronde workshops, maar zitten de deelnemers een uur bij elkaar om ervaringen uit te wisselen over actuele onderwerpen per doelgroep. Dit past goed bij het thema delen is

vermenigvuldigen waarin de eigen waardevolle praktijkervaringen gedeeld worden met collega's. Indien er onder de deelnemers behoefte is, willen we zoeken naar een vorm voor het optuigen van lerende netwerken. De studiedag wordt zoals aangekondigd gehouden binnen Stichting Almere Speciaal. Stichting Almere Speciaal is onderdeel van Passend Onderwijs Almere. De Aventurijn en Olivijn hebben hun deuren opengesteld voor deze dag waarbij de kinderen van de school zorgdragen voor de organisatie en catering. Let op! We kunnen 120 deelnemers plaatsen op deze studiedag. De inschrijving wordt de eerste week van januari opengesteld. Houd de digitale nieuwsbrief en de website van de KVLO goed in de gaten.

Tips of suggesties voor deze dag? Zelf een bijdrage leveren in een (pauze)workshop? Meld je aan via scholing@kvlo.nl

Kalender

Uitgebreide informatie over alle scholingen/ evenementen? Zie de kalender op de homepage van www.kvlo.nl

Scholingen van afdelingen en opleidingsorganisaties

Op de webkalender staan scholingen en evenementen van de diverse afdelingen en opleidingsorganisaties vermeld.

Reageren op
vakbladartikelen?
Twitter @KVLOnL

Contact

astrid.vanderlinden@kvlo.nl

Bureausluiting

Het KVLO-bureau is gesloten van donderdag 24 december 2015 tot en met vrijdag 1 januari 2016. Voor de juridische afdeling kun je in gevallen van uiterste spoed per mail contact opnemen met juristen@kvlo.nl. S.v.p. als onderwerp van de e-mail aangeven SPOED. Bestuur en medewerkers wensen iedereen fijne feestdagen en een mooi 2016.

Afscheid Janny Lit

Deze maand hebben we met personeel en (oud)bestuurs- en kaderleden op gepaste wijze afscheid genomen van onze zeer gewaardeerde collega Janny Lit. Ruim twintig jaar was ze ondersteuner van bestuur en directie en heeft ze zich altijd opgeworpen als organisator bij verjaardagen, afscheiden enz.. Nu stond ze zelf in het middelpunt. We wensen Janny veel plezier in haar vrije tijd.

Afscheid

Training of gymles voor jongeren met motorische stoornis

Motorische ontwikkelingsstoornissen belemmeren kinderen bij het sporten. Voor docenten in het bewegingsonderwijs en coaches bij sportverenigingen is het lastig om deze jongeren te betrekken bij een les of training. Aan de Radboud Universiteit wordt zowel op academisch vlak als in de praktijk gewerkt aan meer en makkelijker meedoen. Sportknowhow.nl/nieuws

Topics voor 2016

Voor de eerste vijf bladen hebben we de volgende topics. Wil je nog een bijdrage leveren? Neem dan contact op met de redactie.

- LO 1 Veiligheid en hygiëne
- LO 2 Benutten van grote sportevenementen in 2016
- LO 3 Buiten gewoon gymmen
- LO 4 Zelfstandig leren in lessen bewegingsonderwijs
- LO 5 Pedagogisch sport- en beweegklimaat.

Teruggang in aantal bladen

De KVLO moet kostenefficiënt handelen. Dat betekent voor de redactie dat ons blad in plaats van elf keer vanaf volgend jaar negen keer bij je op de mat zal vallen. De verschijningsdata zullen zoals gebruikelijk weer op de site staan vermeld. Positief gevolg is wel dat de website (nog) beter benut gaat worden voor het verspreiden van informatie.

→ BASISDOCUMENT BEWEGINGSONDERWIJS VOOR DE ONDERBOUW VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Welke kwaliteit streven we als vakwereld na binnen bewegingsonderwijs – of zoals het vanaf nu heet 'bewegen en sport' – in de onderbouw van het voortgezet onderwijs? Een actuele vraag nu de regelgeving voor die onderbouw meer ruimte aan de scholen laat en er een toenemende samenwerking met buitenschoolse partners aan het ontstaan is. Altijd wordt aan de vaksectie bewegingsonderwijs gevraagd kwaliteit te leveren. In dit Basisdocument bewegingsonderwijs wordt stapsgewijs een antwoord gegeven op die vraag naar kwaliteit.

Vervolgens worden 22 leer- of ontwikkellijnen beschreven. In elk daarvan staat een cluster activiteiten met een overeenkomstige (bewegings)uitdaging centraal. Ook is van alle leerlijnen een voorbeeld gegeven van kernactiviteiten die op groepsniveau voor die leerlijn aan het eind van klas 1 en aan het eind van klas 3 haalbaar zouden moeten zijn.

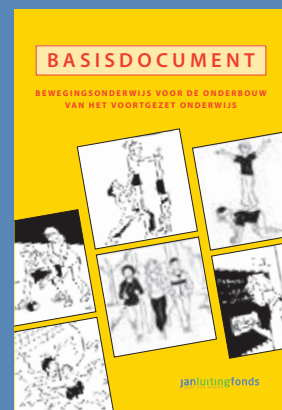
Ten slotte wordt van elke kernactiviteit op vier verschillende niveaus de wijze waarop leerlingen daaraan deel kunnen nemen omschreven.

Eerst biedt dit Basisdocument een visie op doel en functie van het bewegingsonderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Het gaat erom leerlingen beter bekwaam te maken voor deelname aan een in toenemende mate complexe en gedifferentieerde bewegingscultuur.

€52,50 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-57-9

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

FLEXIBELE SCHEIDINGSWANDEN
MODULAIRE PODIUMELEMENTEN
INDUSTRIËLE OPLOSSINGEN
MAATWERK & SPECIALS

ONDERSCHEID MOET ER ZIJN

Scheidingswanden voor sportaccommodaties en zwembaden

De Graaf en van Stijn BV is al meer dan 45 jaar uw betrouwbare partner bij het inrichten van uw sportaccommodatie. Met onze flexibele Trenomat scheidingswanden wordt het multifunctionele karakter van uw accommodatie maximaal benut. Voor de juiste invulling is het belangrijk dat al tijdens de planvorming van een project goed gekeken wordt of er een juiste toepassing mogelijk is. Ons projectteam bestaat uit specialisten die uw project van begin tot eind vakkundig begeleiden zodat het eindresultaat in alle facetten altijd een succes wordt.

Geluidsisolatie & absorptie →
Goede beheersing van de akoestiek in sportaccommodaties is zeer belangrijk. Bij plaatsing van Trenomat wanden wordt hier altijd rekening mee gehouden.

Onderhoud & Service →
Onze gespecialiseerde servicedienst zorgt ervoor dat uw scheidingswanden veilig en up-to-date blijven, waardoor de levensduur van uw wand zo lang mogelijk wordt.

Maatwerk →
Voor iedere situatie is er een oplossing. De Graaf en van Stijn BV staat bekend om haar maatwerk en het vermogen om mee te denken in de wensen en belangen van de opdrachtgever.

TreNoMat / De Graaf en van Stijn B.V.
www.trenomat.nl | info@trenomat.nl | +31 (0) 172 57 97 20

De 'Ardennen' locatie van Nederland!

ACTIVITEITEN	OVERNACHTEN	FOOD & DRINKS

www.markant-outdoorcentrum.nl

→ FITHEIDSTESTEN VOOR DE JEUGD

In dit boek wordt een overzicht gegeven van diverse veldtesten en testbatterijen voor het meten van antropometrie, kracht, uithoudingsvermogen, snelheid en vaardigheid bij gezonde kinderen van 4 tot en met 18 jaar.

Er worden vier antropometrische metingen besproken, negen krachttesten, één test voor het meten van lenigheid, vier testen voor het meten van uithoudingsvermogen, één test voor het meten van snelheid, twee testen voor het meten van vaardigheid

en drie testbatterijen. Per test wordt ingegaan op de grondmotorische eigenschap die getest wordt, de leeftijdsgroep, de afnameduur, de wijze van afname, de betrouwbaarheid en de validiteit van de testgegevens en de beschikbaarheid van Europese of Nederlandse referentiewaarden.

Dit boek betreft een herziene uitgave van de TNO-publicatie *Fitheidstesten voor de jeugd* uit 2007 van Susan Vrijkotte, Sanne de Vries en Tinus Jongert.

€24,⁹⁵ incl. btw

ISBN: 978-90-72335-61-6

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

www.huski.nl

info@huski.nl

tel.030 8000 600

Dé Specialist in actieve schoolreizen!

Wintersport

Outdoor

Zeilkampen

Beachcamps

Bezoek onze vernieuwde website www.huski.nl

